

Ч. 1 (105) Р. XXVI

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ
Й АДМІНІСТРАЦІЇ :

«AVANTGARDE»
72 Bld Charlemagne
1040 BRUXELLES
Tel. 34.04.82.

ДВОМІСЯЧНИК ВИДАЄ ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ

VANGUARD

OFFICIAL PRESS ORGAN
OF THE UKRAINIAN YOUTH
ASSOCIATION IN EXILE
BI-MONTHLY

AVANTGARDE

REVUE DES JEUNES, BI-MESTRIEL
EDITE PAR LE COMITE CENTRAL
DE L'UNION DE LA JEUNESSE
UKRAINIENNE EN EXIL

Редагує Колегія з членів Центральної Управи СУМ
Редакційне листування й матеріяли
надсилати на адресу Редакції.

Це число зредаговано в Секретаріаті ЦУ СУМ
при співпраці Редакційного Гуртка Дружинників СУМ
Фотооптичний склад : Міля Сенічак,
Графічне оформлення : Графін Яків Гніздовський.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1972 РІК.

КРАЇНИ	ОДНЕ ЧИСЛО	РІЧНО
США	1.25 дол.	6.00 дол
КАНАДА	1.25 дол	6.00 дол
АНГЛІЯ	ф.шт. 0.30	ф.шт. 1.50
АВСТРАЛІЯ	0,90 дол.	4.50 дол.
БЕЛЬГІЯ	40 ф.фр.	180 ф.фр.
ФРАНЦІЯ	4 ф.фр.	20.00 ф.фр
НІМЕЧЧИНА	3 нм	15 нм
АВСТРІЯ	20 шіл	90 шіл
АРГЕНТИНА	120 пезо	600 пезо
БРАЗИЛІЯ	1.20 н.круз	6.00 н.круз.
ПАРАГВАЙ	60 гвар	300 гвар.

ГЛИБОКИЙ ТОБІ ПОКЛІН І ШАНА ВСІЄЇ УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ У 80-ЛІТТЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ – ДОРОГИЙ
НАШ ВЕРХОВНИЙ АРХІЄРЕЮ !

ПІД ПРОВОДОМ ТВОГО НЕЗЛАМНОГО ДУХА БУДЕМО
МОЛИТИСЬ І БОРОТИСЬ ЗА ПОВНОТУ ПРАВ І
САМОБУТНОСТІ УКЦ І УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

З НАМИ БОГ!

(Уривок з одного з різдвяних Послань, що їх розсилав з концтаборів до своїх вірних Ісповідник Віри — Митрополит Йосиф Сліпий)

«Бог є з Вами, дорогі браття і сестри! Бог є і буде всюди з Вами, і тут далеко на Сибірі в тюремних назаматах, Бог є у Ваших хатах, в містах і селах, Бог є з Вами у Ваших землянках і підпільних сховищах. Бог є з Вами завжди і всюди з усім нашим многострадальним народом, в час його найбільших страждань і терпінь. Він благословить Вашу боротьбу проти антихриста та винагородить щедро всі Ваші муки і кривди. Йому Одному вірте, тримайтеся своєї віри батьківської, своєї рідної землі, своїх церков і своїх хат, своєї мови і Божої Правди. Не лякайтеся гонення, трудів, жертв і терпінь, бо все те для народу нашого і для Христа Бога нашого. Як народився Христос, так народиться вільне життя на землі, як Христос воскрес, так і воскресне з гробу-неволі наша Мати Україна і відродиться наша рідна Церква. Благословенні най будуть усі, які послухають голосу цього і не покинуть рідних хат своїх і свого народу і допоможуть в боротьбі проти антихриста. А прокляті будуть ті всі, Юди-зрадники, на віки вічні. І прийде час і настане Правда на засмученій землі і згине царство сатани та буде воля Божа. Так нехай станеться, Амінь».

ЗА ПРАВДУ БУДЕМО БИТИСЬ

(ОК) В своєму письмовому зверненні до суддів, ще зане відбулася розправа, Валентин Мороз, вичерпавши всі аргументи в обороні своєї справи і знаючи, що судді не керуються критерієм справедливості, а виконують накази режиму, заявив... «ну що ж, будемо битись!». Це було сказане в повному переконанні, що Правда, за яку він бореться, не може програти і хто за неї бореться — переможе.

Валентин Мороз і подібні йому непримиримі борці за Правду свого народу мають сильну віру, скріплену кров'ю і мученицькою жертвою безчисленних героїв — борців за Україну. Віра і свідомість, що на них звернені очі всього народу, а то і всього світу, а зокрема молоді, каже їм приймати муки й терпіння, поневір'я і смерть, бо «без мучеників немає віри, а без віри національного ідеалу досягнути не можна. Коли віра стане нерозлучним елементом духовості народу, тоді боротьба за Правду вступить у свій вирішний етап і завершиться перемогою.

Поки що боротьба українського народу проти північного велета виглядає на неспівмірну боротьбу Давида з Голіафом. Але з гущі народу виходять на арену новітні Морози-Давиди, що цільно б'ють по голові Голіафа, над яким уже висить присуд історії. Наша українська історія залишила нам чудову легенду про Кирила Кожум'яку, що виступив до боротьби зі змієм-потворою, яка щорічно забирала людські жертви, не виключаючи й родини князя, проймаючи жахом населення України, яке починало тратити віру у можливе визволення. Однак це визволення прийшло. Довершив його скромний гарбар, що виступив на пр'ю з жадливою потворою, сказавши, як В. Мороз — «будемо битись»! І побив.

Українська спільнота у вільному світі може також відіграти роль Давида, чи Кожум'яки, якщо добре вивчить ворога і його слабкі місця, щоб завдавати йому нищівних ударів. Зокрема молоде українське покоління мусить постійно заправлятися до цієї боротьби, без якої не усунути кривди, яку переносить український народ під гнетом чужого чобота.

Жертви принесені українськими Церквами, а зокрема промовчані тут за ісповідники віри УКЦеркви, знайшли гідну оборону з уст Верховного Архієпископа Кир Йосифа в час Ватиканського Синоду, а фальшивий єкуменізм деяких ватиканських кіл, що є в полоні казньонного московського православ'я, знайшов осуд на цьому форумі. Проти зазіхань московського патріархату на українські Церкви започаткував протестну акцію Митрополит УАПЦ — Мстислав, а Об'єднання евангелістських українських Церков повело роз'яснюючу акцію про релігійні переслідування серед таких же церков інших народів.

Хвиля нових січневих арештувань і терору з початком цього року в Україні, сколихнула не тільки українським народом в

Україні й на еміграції, але відбилася також сильним відгомонам в чужій пресі та на хвилях етеру й телебачення. Могутній вияв протесту української молоді в Нью-Йорку, в Лондоні, в Німеччині і по інших містах та країнах вільного світу, розбурхав енергію до боротьби і вказав на вічну Правду нашого народу, за яку треба змагатись.

1972-ий рік започаткувався під цим знаком. Коли ж додамо, що в 1972 р. припадає 1000-ліття від смерти найбільшого нашого лицаря — князя Святослава Завойовника, 350-ліття від смерти лицаря Козацьких часів — Гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, 250-ліття від народження великого філософа й апостола Правди Григорія Сковороди, «найбільшого розуму України», як сказав Іван Дзюба, та 30-ліття від постанови УПА, то матимем провідне гасло року —

ЗА ПРАВДУ БУДЕМО БИТИСЬ!

В. МОРОЗ НА СУДІ

«Студент» 1/72

«ВІРА ВИНКАЄ ТОДІ КОЛИ Є МУЧЕНИКИ»

(НОВИЙ ДОКУМЕНТ З УКРАЇНИ)

Валентин Мороз

(УЦІС, Лондон). В Україні широко поширений новий документ Валентина Мороза п.з. «Замість останнього слова», що він його вніс у письмовій формі до рук суддів перед початком другого процесу над ним у 1970 році.

Один примірник цього документу дістався на Захід. Від переписувача в Україні додана слідуюча інформація:

«Валентин Мороз в час другого безправного процесу рішав його бойкотувати — мовчати, не відповідати, тому отсе письмо подав до рук суддів у письмовій формі ще до початку процесу, що відбувся при закритих дверях». (всі підкреслення тут і в «Слові» — як в оригіналі).

ЗАМІСТЬ ОСТАННЬОГО СЛОВА

Я не буду цитувати Кодексу і доводити свою невинність. Судять мене не за вину і ви це добре знаєте. Нас судять залежно від тієї ролі, яку ми граємо у небажаних вам процесах. Є люди, для арешту яких ви маєте більше формально-юридичних підстав, ніж для мого арешту. Але вам вигідно, щоб люди ці були на волі, бо вони знижують тонус українського відродження, пригальмовують його швидкість, звичайно не розуміючи цього. Цих людей ви ніколи не зачепите, навіть коли б вони випадково потрапили до вас, ви постаралися б негайно їх звільнити. Ви прийшли до висновку, що В.Мороз підвищує температуру небажаних вам процесів на Україні, отже — краще відділити його від середовища ґратами. Що ж, це було б цілком логічно, якби не одне але...

Починаючи від 1965 року ви посадили за ґратами кілька десятків чоловік. **Що це вам дало?** Не буду говорити про тенденцію, зупинити її ще нікому не вдалося. Але чи вдалося вам ліквідувати хоча б її конкретно-матеріальні вияви? Чи ви зупинили, скажімо, потік неофіційної, позацензурної літератури, що має вже назву. «Самвидав»? Ні! Це виявилось вам не під силу. «Самвидав» росте, збагачується новими формами і жанрами

обростає новими авторами і читачами, бо головне — він пустив коріння так глибоко, що ніяке збільшення штатів донощиків, ніякі японські магнітофони не допоможуть. Ваші потуги до нічого не привели і те, що ви робите, можна було б назвати по-російському «мартинишин труд». Але справа не в тім, що «мартинишин труд» — робота, від якої нікому не холодно й не душно, робота без результату. Про вашу роботу цього не скажеш — вона вже дала відчутний ефект, тільки ж ефект зовсім протилежний тому, якого ви чекали. Виявилось, що ви не **заликали**, а **зацікавили**. Ви хотіли загасити і замість цього долили масла у вогонь. Ніщо так не сприяло пожвавленню громадського життя на Україні, як ваші репресії. Ніщо так не привернуло уваги людей до процесів українського відродження, як ваші суди. Правду кажучи, саме ці процеси показали широкій публіці, що на Україні знову ожило громадське життя. Ви хотіли сховати людей у мордовські ліси — а замість цього виставили на широчезну арену, і їх побачив цілий світ. Більшість активістів українського відродження стали активістами якраз в атмосфері збудження, викликаного вашими репресіями. Словом, пройшло вже досить часу, щоб зрозуміти на-решті: репресії шкодять перш за все **вам**. А ви все судите... Для чого? Для виконання плану? Для заспокоєння службової совісті? Щоб зігнати злість? Скоріше всього — по інерції. Ви внесли в сучасний післясталінський етап українського відродження те, без чого він був ще недозрілим і недопеченим: ви внесли **елемент жертвовності**. Віра виникає тоді, коли є мученики. Їх дали нам ви.

Кожен раз, як тільки на українському горизонті з'являлось щось живе, ви кидали в нього камінцем. І кожний раз виявлялось, що то не камінець, а бумеранг. Він обов'язково повертався і бив... по вас! Що ж сталося? Чому репресії не дають звичайного ефекту? Чому випробувана зброя стала бумерангом? **Змінився час** — от і вся відповідь. У Сталіна було досить води, щоб гасити вогонь. Ви ж знаходитеся у зовсім іншій ситуації. Вам довелося жити в епоху, коли резерви вичерпались. А якщо води мало — краще не дразнити нею вогонь. Бо тоді ще краще горить — це знає кожна дитина. Ви взяли палку до рук, щоб розкидати вогнище — але замість того тільки підворушили його. На більше не вистачає сили, це значить, що суспільний організм, в якому ви живете, вступив у таку фазу розвитку, коли репресії вже дають **зворотній ефект**. І кожна нова репресія **буде тепер новим бумерангом**.

Посадивши мене за ґрати 1-го червня (1970 р.), ви знову запустили **бумеранг**. Що буде далі — ви вже бачили. П'ять років тому мене посадили на лаву підсудних — і звідти вилетіла стріла. Потім мене посадили за колючий дріт у Мордовію — і звідти вилетіла бомба. Тепер ви знову, нічого не зрозумівши і нічого не навчившись, починаєте все спочатку. Тільки цього разу дія бумерангу буде набагато потужнішою. В 1965 році Мороз був нікому невідомим викладачем історії. Тепер його знають...

І ось Мороз сьорбає тюремну напусту. Скажемо по-єврейсько-му: «Что вы с этого будете иметь?» Єдиний Мороз, з якого ви дійсно мали б **величезну користь**, це покірний Мороз, що написав покайну заяву. Це був би дійсно приголомшливий удар для всього свідомого українства. Але такого Мороза ви не дочекаєтесь **ніколи**. Якщо ж ви розраховуєте, посадивши мене за ґрати, створити якийсь вакуум в українському відродженні, то це не серйозно. Зрозумійте нарешті : **вакууму більше не буде**. Густота духовного потенціалу України вже достатня для того, щоб заповнити будь-який вакуум і дати нових громадських діячів, як замість тих, що сидять у в'язниці, як замість тих, що відійшли від громадської діяльності. 60-ті роки принесли значне пожвавлення в українське життя, 70-ті роки теж не будуть вакуумом в українській історії. Ті золоті часи, коли все життя було втиснуте в офіційні рамки, минули безповоротньо. Вже існує культура поза Міністерством культури і філософія поза журналом «Вопросы философии». Тепер вже постійно існуватимуть явища, що з'явилися на світ без офіційного дозволу і з кожним роком потік цей буде збільшуватись.

Мене судитиме суд за закритими дверима. І все одно він стане бумерангом, навіть коли мене ніхто не почує, навіть коли я буду мовчати в ізольованій від світу камері Володимирської в'язниці. **Буває мовчання голосніше від крику**. І навіть знищивши мене, ви не зможете його заглушити. Знищити легко, але чи задумувались ви над такою істиною: Знищені часом важать більше, ніж живі. **Знищені стають прапором**. Знищені — кремінь, з якого будуються фортеці в чистих душах.

Знаю добре, що ви скажете на це: Мороз забагато про себе думає. Але тут не йдеться про Мороза. Йдеться про кожну чесну людину на моєму місці. Зрештою, там, де люди готові до повільної смерті у Володимирській в'язниці від якого-небудь хитрого хімікату — там немає місця для дрібного честолюбства.

Національне відродження — найглибинніший з усіх духовних процесів. Це явище багатопланове і багатшарове, воно може виявитись у тисячах форм. Ніхто не зможе всіх їх передбачити і сплести настільки широкий невід, щоб охопити в усій його ширині. Ваші греблі міцні й надійні, але вони стоять на сухому. Весняні води прямо оминули їх і знайшли нові русла. Ваші шлягбавми закриті. Але вони нікого не сплять, бо траси давно пролягли збоку від них. Національне відродження є процесом, що має практично необмежені ресурси, бо національне почуття живе в душі кожної людини, навіть тієї, яка, здавалося б, давно умерла духово. Це виявилось, скажімо, під час дебатов у Спілці письменників, коли проти виключення І. Дзюби голосували люди, від яких цього ніхто не сподівався.

Ви вперто повторюєте, що люди, які сидять за ґратами — це просто кримінальні злочинці.

Ви заплющуєте очі і робите вигляд, що проблеми нема. Ну, добре, на цій немудрій позиції протарабаните ще років з десять. А далі? Адже нові процеси на Україні і в усьому Союзі тіль-

ни починаються. Українське відродження ще не стало масовим. Але не тіште себе, що так буде завжди. В епоху суцільної письменності, коли на Україні є 300 тисяч студентів, а радіо мають всі, в таку епоху кожне суспільно-вагове явище стає **масовим**. Невже ви не розумієте, що скоро вам прийдеться мати справу з **масовими** соціальними тенденціями? Нові процеси лише починаються, а ваші репресійні заходи вже перестали бути ефективними. Що ж буде далі?

Є тільки один вихід: відмовитись від застарілої політики репресій і знайти нові **форми співжиття** з новими явищами, які вже утвердись у нашій дійсності безповоротно. Така реальність. Вона з'явилась, не питаючи дозволу, і принесла нові речі, що **вимагають нового підходу**. Для людей, покликаних займатися державними справами, є над чим думати. А ви все забавляєтесь, пускаючи бумеранг...

Буде суд. Щож, будемо битись. Саме тепер, коли один написав покаянну заяву, другий перекваліфікувався на перекладача — саме тепер потрібно, щоб хтось показав **приклад твердості** і одним махом змив це гнітюче враження, яке створилось після відходу деяких людей від активної громадянської діяльності. Випало мені... Тяжка це місія. Сидіти за ґратами нікому не легко. Але ж не поважати себе — ще важче. І тому будемо битись!

Буде суд, і знову все почнеться спочатку: нові протести і підписи, новий матеріал для преси і радіо всього світу. Разів у десять зросте інтерес до того, що написав Мороз. Словом, буде підлита нова порція масла у вогонь, який ви хочете загасити.

Це і є підливна діяльність. Але моєї вини тут не шукайте — не я посадив Мороза за ґрати, не я запустив бумеранг.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІСНИК І РОСІЙСЬКА ОПОЗИЦІЯ

(З МАТЕРІАЛІВ УКРАЇНСЬКОГО ВІСНИКА 4.5)

(УЦІС, Лондон). Частина української громадськості, обізнана з російським Самвидавом, звертає увагу на відношення до національного питання взагалі, а до українського зокрема зі сторони російських опозиційних сил, які активно проявляють себе від другої половини 60-их років. Наприкінці 70-го року академік Сахаров, фізики Твердохлебов і Чалідзе створили в Москві Комітет прав людини — помірковану опозиційну групу з намірами захищати конституційні права радянських громадян. Однак свого відношення до національного питання в ССРСР, до прав неросійських націй і гарантій тих прав Комітет ніде ясно не визначив. Є тільки певна кількість загальних фраз. В першій зверненні до ЦК КПСС академіка Сахарова з науковцями Турчиним і Р. Медведевим є фраза, що поступенна демократизація життя в ССРСР необхідна ще тому, що вона зменшить загрозу націоналізму. Одночасно в тому зверненні є пропозиція, щоб у паспортах замість національності ставити тільки «громадянин СРСР» (таку пропозицію видвигали ще за Хрущова, яку розцінювали в союзних республіках як дальше зазіхання на їхню суверенність).

В травні 1969 р. в Москві була створена Ініціативна група сприяння захисту прав людини в ССРСР, яка тоді звернулася до ООН з петицією в обороні переслідуваних в ССРСР за переконання і їх поширення. Там, між іншим говорилось і про

Там, між іншим, говорилось і про репресії проти осіб, котрі виступають за національну рівноправність. Яких-небудь інших виступів в тому питанні поки що вона не зробила. Більша частина її членів скоро була заарештована. Тими ж принципами боротьби за свободу слова і переконання, що й Ініціативна група, руководиться періодичне видання «Хроніка біжучих подій»... Не видвигаючи ніяких програмових постулатів, крім свободи слова та інформації, видання стремить безсторонньо висвітлити політичні переслідування по всьому Радянському Союзу і коротко схарактеризувати новості російського (і зрідка національного) Самвидаву. Час від часу «Хроніка» також подає матеріяли з України, придержуючись об'єктивності. Короткість висловлювання з окремими неточностями зумовлює тільки відсутність більш подрібних інформацій. Наприклад, у 17 випуску «Хроніка» описує процес над В.Морозом, подає найдетальнішу із відомих дотепер інформацію про справу УНФ, а в

доданим списку про репресії 1969-70 рр. вичисляється репресованих на Україні.

Випуск «Хроніки» український читач привітав. Відмічається об'єктивність, об'ємність і відносна точність інформації, яка дає загальне уявлення про невідомі для більшості суспільства процеси в ССРСР. Однак окремі голоси, не заперечуючи значіння «Хроніки», звертають увагу на те, що вона самочинно претендує на якийсь-то понаднаціональний чи всесоюзний характер, хоча фактично являється виданням російських (можливо частинно єврейських) кіл. Відмічається також, що скіпі інформації з рес-публік допасовується як доповнення до широкого опису подій в Росії, передусім в Москві, що само собою дає не точне представлення ситуації в ССРСР.

Маємо зовсім скіпі дані про відношення до національного питання різних підпільних груп, організацій і «партиї», які по-стали останнім часом в Росії (Ленінград, Балтфлот, Поволоже й ін.)

Про існування таких організацій стає відомим щойно після їх розгрому органами КГБ, а також тільки в дуже загальних рисах відомі їхні програми домагань. З того, що знаємо про них, можна зробити висновок, що ні одна з тих організацій не випрацювала будь-якої програми розв'язки національного питання в ССРСР і не задекларувала свого відношення до національних потреб і національних рухів в ССРСР. Створюється враження, що змагаючи до радикальних змін в різних сферах суспільного життя, учасники цих груп бажують в національному питанні в певній мірі зберегти статус кво.

Одночасно з організаціями і групами, які видигають питання демократичних змін в ССРСР, в Росії також появляються і такі, які критикують владу і «лібералів» з реакційних, відкрито шовіністичних позицій, добиваючись навіть формальної ліквідації ССРСР і створення воєнно-демократичної неділимої Росії.

Далі «Хроніка» дає такий же короткий зміст самвидавної відповіді «патріотам» В.Гусарова... Із того змісту, однак, не видно конструктивної опозиції. Гусарова відносно національного питання, крім твердження, що «національний тип» не збережений (а, отже, зберігати його не варто, хай скоріше зникає). Не ясно, як уявляє собі автор майбутнє неросійських народів ССРСР і яким йому хотілося б бачити це майбутнє. Його турбує тільки те, щоб була «гласність» і не було «батога та різки».

«Хроніка» віднотуючи машинописний журнал російських націоналістів «Віче» (Вече), пише, що «Віче» відрізняється від повишого маніфесту «Слово нації» більшою здержливістю і терпимістю відносно других націй. Однак, «Хроніка» відмічає: «Що юдофобство і сталінські симпатії є теж характерними для декотрих авторів «Віча»... Як можна зрозуміти з тієї інформації, що журнал «Віче» появляється нібито легально, а його редактор, — Осипов — це реальна особа.

Під спецнаглядом бульдозер зриває стрілецькі могили

В ОБОРОНІ ОСКВЕРНЕНИХ МОГИЛ У ЛЬВОВІ

Вячеслав Чорновіл
м. Львів, вул. Спокійна 13.

(УЦІС, Лондон). На Захід надістався новий документ з України, який у відписах передається там з рук до рук. Є це протестна Заява Вячеслава Чорновола, адресована до московських імперських наставників в Україні, проти варварського нищення окупаційною владою могил Українських Воїнів на Янівському цвинтарі у Львові. Нижче подаємо повний текст Заяви.

Київ

Президії Верховної Ради УРСР, тов. Ляшкові.
ЦК КПУ, тов. Овчаренкові
Першому заступникові Голови Ради Міністрів
УРСР, Тронькові

ЗАЯВА

Важко уявити щось дикіше, антигуманніше і страшніше, як наруга над померлими. Мабуть «людяніше» розстріляти людину, ніж потім бульдозером знести її могилу і повикидати із землі кості...

Те, що тепер коїться на Янівському цвинтарі у Львові, майже в центрі Європи, може вимірюватися хіба найдинішими азіатськими середньовічними мірками. Під наглядом спеціально приставлених осіб бульдозер зриває стрілецькі могили, а лопати грабів вивертають людські останки. Кажуть, робиться це за санкцією голови Львівського Облвиконкому Телішевського. Не знаю, які адміністративні таланти має ця людина, що їй довірили таку відповідальну посаду, але однієї цієї дикості, достаточної, щоб знелюднілого чиновника розжалувати у свинопаси.

Задумаймося над тим, що утвориться. По перше, наруга над могилами прямого ворога — це блюзнірство, відкинуте цивілізованим світом. Смерть зрівнює погляди й ідеології. І смерть вимагає до себе пошани. У Кримінальному Кодексі УРСР є стаття 212, яка передбачає кримінальні санкції за глум над могилами. По друге, чи галицькі юнаки, які жили наприкінці 1918 р. і полягли в боротьбі з польськими легіонерами відстоюючи Галичину від колоніального поневолення панською Польщею — це вороги Радвлади? Ще не відомо, опинилисьби вони якби не полягли в ті дні. Можливо були б в Армії УНР, а можливо в ЧУГА. До речі, аматори цитатів знаходять позитивні слова про стрільців у

Леніна. За щож їм, загиблим понад 50 років тому, мстять зараз? За те, що рятували Галичину від польського гніту? Ми, що не розписуємося в солідарності з пілсудчиками, з пацифікацією, з Березою Картузькою бачимо, що навіть поляки, окупувавши Галичину і ненавидячи стрільців як ворогів, не вчинили наруги над стрілецькими могилами. Не додумались до відвертого знищення могил навіть при Сталіні, хоч наругу над ними чинили. До чого ж дійшли ми з вами?

Багато говорять зараз про підступ буржуазної ідеології. Не думаю, щоб усі буржуазні видавництва і радіостанції разом узяті спромоглися на такої сили антирадянську пропаганду як один львівський бульдозер, що постинав голови стрілецьким хрестам.

Після пожежі Державної Бібліотеки Академії Наук УРСР у 1964 р. і політичних арештів за відкрите висловлювання переконань у наступні роки важко назвати дію, яка б так підривала авторитет Радвлади як теперішнє безчинство у Львові. Наслідки вже є. Тисячі Галичан пройшли за ці дні біля осквернених і сплюндрованих могил. Серед населення замішання й обурення. Ходять чутки про наміри теж далекі від людяності, а може й провокаційні, погромити у відповідь могили партійних і військових керівників і т.д. Невже ж дійдемо до того, що водитимемо стан облоги на кладовищах?

Я утримувався від одноосібних звернень до партійних і радянських керівників після того, як у 1967 р. за справедливий зауваження про порушення норм соціалістичної законності мене спочатку кинули за ґрати, а потім зробили з критика й журналіста залізничним робітником. Але сьогодні мовчати не можу. В ім'я людяності закликаю вас втрутитись в дії провінційних самодурів і зупинити глум над стрілецькими могилами, відновити частину зруйнованих поховань і перенести звідтам тіла похованих на чужих кістках людей. Відмежуйтеся тим самим від злочину, який зараз чиниться у Львові.

ЯНІВСЬКИЙ ЦВИНТАР. ЛЬВІВ 1971 р.: ПОРОЗБИВАНІ БОЛЬШЕВИКАМИ СТРІЛЕЦЬКІ МОГИЛИ

УКРАЇНСЬКІ ДІЯЧІ КУЛЬТУРИ В КІГТЯХ КГБ

Початок 1972 року позначився в Україні новою хвилею арештів та переслідувань діячів української культури. День 14.1.1972 р. був тим критичним запланованим днем, в якому за деякими даними з пресових повідомлень було виарештовано у Львові і Києві 22 визначних осіб зпоміж українських інтелентуалів. Про давніше заплановані арешти вказує факт, що в той самий час арештування відбулися не тільки в Україні, але також і в сусідній Чехословаччині а також в комуністичній Югославії поміж хорватами. Відомо ж, що на початку року представник югославського уряду контактувався з партійними чинниками в СССР, а зокрема в Києві. Таким чином погрози Шелеста з минулого 1971 року в сторону «буржуазного націоналізму» знайшли своє практичне завершення. Як виходить з повідомлень швейцарської преси, яка звичайно є добре інформована, арештування в Україні не обмежились тільки до 22 діячів культури, а були масові і то по багатьох місцевостях України, а не лиш у Львові, чи Києві.

Між тими масами арештованих світова преса відмітила зокрема арешт чотирох відомих діячів в особах В.Чорновола, Ів. Дзюби, Ів. Світличного та Є. Сверстюка.

Вячеслав Чорновіл.

Народжений в 1938 р. на Чернащині, Чорновіл закінчив Київський університет і став журналістом та літературним критиком. Він дописував до журналів в Києві і Харкові, а зокрема писав до комсомольських органів. В 1966 р. за свої відважні думки і погляди був засуджений на три місяці трудових лагерів. В тому часі позбирав матеріяли про незаконні закриті суди над 20 українцями, протестуючи проти цього варварського беззаконня. Копії цих матеріялів, що ходили з рук-до-рук в Україні продісталися також на Захід і вийшли тут книжкою «Лихо з Розуму» а по англійськи знані, як «Чорновіл Петтерс».

Заарештований відтак в 1967 р. на три роки тюрми і концтаборів, він був звільнений після 18 місяців. Після звільнення був усунений від літературної праці і з трудом дістав був роботу на одній метеорологічній станції на Закарпатті. Прогнаний звідтіля, став робітником на залізній дорозі у Львові, щоб знова полати в кігті КГБ, мабуть в зв'язку з його протестом проти пљондрування цвинтару Січових Стрільців у Львові.

Іван Дзюба.

Автор наукової розвідки званої в цілому світі під назвою «Інтернаціоналізм чи русифікація». Народжений в 1931 р, він закінчив філологічний факультет Донецького Педагогічного Інституту, а відтак покинув Інститут Літератури Української Академії Наук в Києві. На своєму літературно науковому конті має цілу низку довгих статей і праць. Зокрема присвятив більші праці Сковороді, Шевченкові і Лесі Українці. Його славна праця «Інтернаціоналізм чи русифікація», яку він написав на замовлення партійних вищих органів, була перепачкована за кордон і видана тут не тільки по українськи, але також іншими мовами. Іван Дзюба належить до найсильніших літературних критиків України. Його вже не раз арештували і завжди звільнювали. Він ставав в обороні інших арештованих і через те наражувався на переслідування та шинани з боку органів КГБ. Спілка Письменників України з наказу Партії заставляла його до покайної заяви, але він поглядів своїх не втримався.

Евген Сверстюк.

Есеїст і літературний критик, народжений на Волині в 1928 р. Він почав писати в 1959 році на сторінках журналів і часописів в Києві та інших містах України. Від часу арештувань в 1965 році, його ім'я зникло зі сторінок журналів в Україні. Дещо з його статей було друковане в журналі «Дукля» на Пряшівщині. Там появилася його знаменита стаття про неокласика Миколу Зерова, який загинув на каторжних роботах в Сибірі за часів Сталіна. На Заході він знаний зі свого твору «Собор у риштуванні», що він його написав на появу твору О.Гончара «Собор». Ім'я Е.Сверстюка фігурує на багатьох протестних зверненнях до урядових і партійних чинників в зв'язку з арештуваннями і незаконними судами в Україні.

Іван Світличний.

Визначний літературний критик і письменник, Іван Світличний, 1929 року народження на Луганщині, закінчив Харківський державний університет в 1952 році. Працював в Інституті Літератури

Української Академії Наук в Києві. Його статті і літературні огляди містились в багатьох журналах і газетах України, а його ім'я ставало все більш відоме і популярне серед молодих поетів і письменників. Він мав великий вплив на формування нової літературної плеяди в Україні. Арештований в 1966 р. він був засуджений на 8 місяців ув'язнення, після чого був викреслений зі списків співробітників у видавництвах журналів в Україні. Дещо з його праць продиставалося до журналів в Польщі і Чехословаччині. Останньо працював над перекладами французької поезії з яких дещо появилось в киеві 1970 р. І.Світличний завжди ставав в обороні переслідуваних, підписуючи різні звернення до влади та до окремих установ.

ЯРОСЛАВ ДОБОШ З БЕЛЬГІЇ В ТЮРМІ У ЛЬВОВІ

На саме українське Різдво 7.1.72 р. органи КГБ у Львові арештували 24-літнього Ярослава Добоша, відомого студентського діяча з Бельгії, що як турист відвідував своїх рідних в Україні. В «Правді України» з дати 15.1.72 появилася коротка нотатка про це арештування, що сталося через «підривну діяльність». Чужі пресові агенції подали про це з Москви (в Україні для чужих пресових агенцій не дозволено мати своїх кореспондентів) щойно 18.1. а тоді щойно міністерство заграничних справ СССР занотифікувало арешт Я. Добоша бельгійській амбасаді в Москві. Нормально за існуючими міжнародними конвенціями такі нотифікації мають відбуватися до 48 годин.

ЯДОБОШ – СИН ВУГЛЕКОПА

Заходи бельгійської амбасаді відвідати свого громадянина в тюрмі не давали позитивних наслідків. Щойно після протестної ноти міністерства заграничних справ Бельгії амбасаді СССР в Брюсселі, на початку лютого 1972 така візита була дозволена і відбулася щойно 21.2.72. До того часу почали ширитися різні вістки про те, що Я. Добоша уряд СССР вважає за свого громадянина і що він прибув в Україну з метою навіязати контакт від ОУН-Бандерівців до деяких культурних діячів України. В пов'язанні з його арештом мали бути також арештовані такі діячі, як І.Дзюба, В.Чор-

новіл, І.Світличний і Е.Сверстюк. Такі повідомлення появились в підсоветській українській пресі. Батько Я. Добоша відповів у пресі заявою, що ні він ні його син ніколи не жили на території СРСР і не могли бути його громадянами. В офіціозі ОУН «Шляху Перемоги» скваліфіковано це обвинувачення, як ганебну провокацію КГБ з метою засуду культурних діячів за діяльність, якої вони не могли мати.

Такі провокативні вістки виникали масове обурення серед української спільноти в діаспорі, але також піднесли заінтересування з боку чужого світу, а зокрема з боку студентського загалу. Відомо ж, що туристика студентів є предметом багатьох міжнародних конгресів, конвенцій та законодавства. Кожна країна намагається, щоб її відвідувало якнайбільш молодого елементу, зокрема студентства, щоб пізнавали життя і проблеми з метою зближення і міжнародної співпраці. Коли свого часу з Німеччини до Франції хотів дістатися «студент», міжнародний авантюрист Каган, в час, коли на французьких університетах проходив фермент серед студентства за зміну певних порядків, то французький уряд не вважав за відповідне його арештувати, а прямо викинув туди звідки той приїхав.

У випадку Я. Добоша, студента соціально-політичних наук Лювєнського Університету, то в нього давно жевріла думка відвідати Україну, де жила його тітка і її родина. Один з членів тієї родини відвідуючи родину Ярослава в Бельгії, навіть переконував його про konieczність відвідин України, де, як він запевняв, не тільки що нічого йому не загрожує, але приймуть його з усією гостинністю. Ярослав і скористав з тих запросин, маючи вільний від науки різдвяний час. Навіть не сподівався, що так скоро до кількох днів одержить візу, бо нормально це справа довшого часу. Виглядає, що він там був їм потрібний, щоб могли зреалізувати свою діявольську затію, обвинувачуючи культурних діячів України в контактах з революційною ОУН за-кордоном. Для цього їм потрібно було когось ззакордону, Знаючи неперевершеність методів КГБ в одержуванні зізнань і підписів під ними арештованих, від такого арештування можна всякого сподіватися. Та правда, як олива, завжди впливе наверх, навіть після довгих років. «Бумеранг» за словами В.Мороза увійшов в дію. Міжнародне студенство занотує собі «гостинність» СРСР на кричущому факті Ярослава Добоша.

Покищо цей випадок дав спонуку до заснування Комітету для звільнення Ярослава Добоша, який взявся енергійно до акції і веде широку інформативну діяльність. Його очолив молодий фляманець Н.Леменс, а в його склад увійшли численні представники бельгійських студентських організацій, як також чільні діячі політичного, культурного і наукового бельгійського і міжнародного світу. Справа Я. Добоша, стала справою не тільки української спільноти, але також і то в неменшій мірі справою бельгійського уряду, всього студенства і міжнародних інституцій, які займаються питанням пошанування людських прав і охорони міжнародних конвенцій.

ШЕВЧЕНКО НА ЗЕМЛІ САН MARTИНА

Перша половина місяця грудня 1971 року записалася великими буквами в історії нашого поселення в Аргентині. На цій землі Сан Мартіна постав новий пам'ятник Тарасові Шевченкові в 110-ліття від смерті, як свідок росту національної свідомості і незмірної пошани Велетневі українського Духа. У відкритому великому паркові Буенос Айресу, в поблизу пам'ятника Вашингтонові, але більш у центральному положенні, в дні 5-го грудня відкрито репрезентативний пам'ятник роботи українського скульптора Молодожанина з Канади.

Тарас Шевченко тут зображений в молодому віці, в задумі і в русі. Біля пам'ятника в кам'яній великій брилі вирізьблені гайдамаки в наступі. Цілість представляє завершену композицію, яка вражає своєю оригінальністю на тлі оточуючих дерев та інших пам'ятників.

В день відкриття пам'ятника 5.12.71 р. палюче літнє сонце стояло майже в zenіті і заливало яким світлом тисячні маси народу, що прибули сюди з найбільш віддалених місць Аргентини, з сусідніх країн та велика понад 600-членна група українців з Америки й Канади. Десятки національних і організаційних прапорів і транспарентів надавали цій імпрезі особливого маніфестаційного значення.

ПРОМОВЛЯЄ ПАНІ СЛАВА СТЕЦЬКО

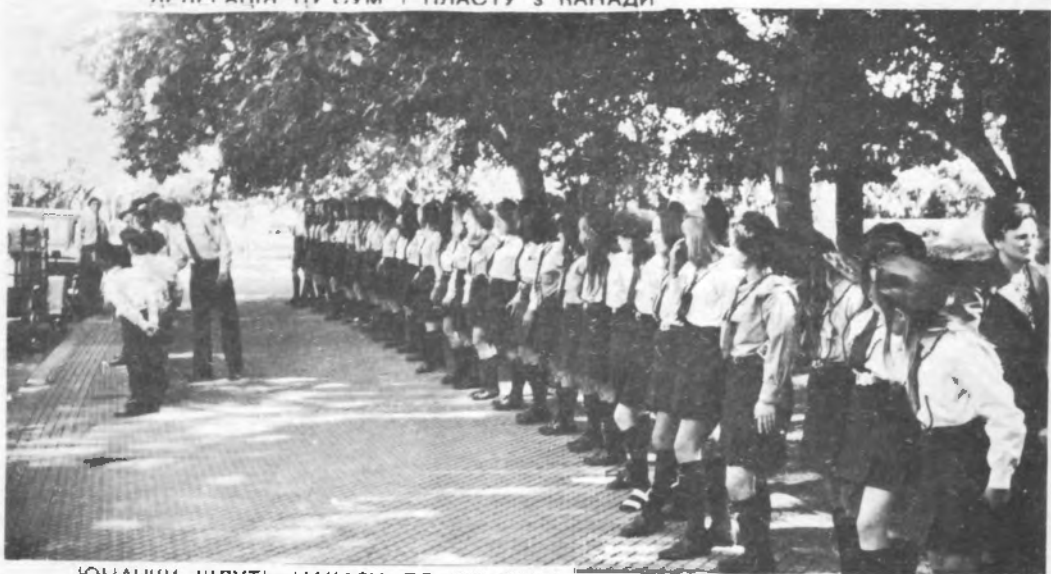
Під час, коли члени Пласту повнили порядкову службу, Спілка Української Молоді Аргентини стояла трилавою на правому крилі від пам'ятника. З прапорами Осередків в повному однострою, сотня юнацтва і дружинників СУМ віддавала шану своєму Учителеві, що навчає гарячо любити Україну і за неї Господа молити.

Спільний молебень митрополита УАПЦ Мстислава і екзарха УКЦ Андрея Сапеляка був тим молитовним висловом єдності Шевченкового Духу і десятитисячної спільноти, що молитовно стояла у стіп пам'ятника. Промови представників українських політичних організацій д-ра Р.Малащука, Я.Гайваса і пані С.Стецько, пригадували заповіти Шевченка-Пророка і закликали до їх здійснювання. Йосиф Лисогір промовляв від СКВУ, а пані Маруся Бек від американських українців. Приязно звучали слова привітів з уст амбасадорів ЗСА і Канади, навіязуючи до таких пам'ятників в Вашингтоні і Вінніпегу. Не було чомусь представника центрального аргентинського уряду.

З нагоди відкриття пам'ятника Комітет Побудови Пам'ятника на чолі з д-ром В.Іваницьким та товариство «Просвіта», голова П.Галатьо, влаштували окремо святочні академії з концертами, в суботу і в неділю в цій самій великій театральній залі, що поміщувала по 2500 осіб. Комітет побудови запросив для того танцювальний ансамбль з Канади («Калина»), а «Просвіта» влаштувала концерт власними силами з участю свого балету, мішаного хору і ансамблю бандуристів. Обидві імпрези були на

ДЕЛЕГАЦІЯ ІІІ СУМ І ПЛАСТУ з КАНАДИ

ЮНАЧКИ ЖДУТЬ НАБАЗУ ДО ВМАРШУ

В ПОКЛОНІ ШЕВЧЕНКОВІ

ГОЛОВА ЦУ СУМ З ГОСТЯМИ
МІЖ ЮНАЦТВОМ СУМ

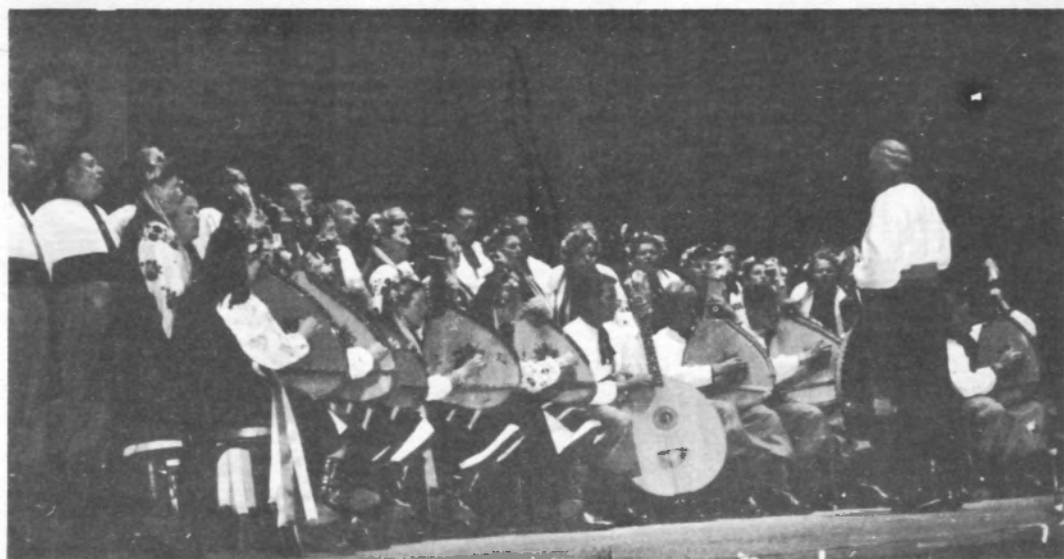
СУМІВСЬКІ ПРАПОРІ І
ЮНАЦТВО НА ДЕФІЛЯДІ ▷

ГРУПА ЮНАЧОК БІЛЯ ТРИБУНИ

БАЛЕТ Т-ва «ПРОСВІТИ»

БАНДУРИСТИ І ХОР ПІД КЕР. В. КАЧУРАКА

належному рівні, з тим, що концерт «Просвіти» мав більш шевченківський характер, а перший більш загальний. Виступала також відома співачка Г. Андреадіс.

Святкового характеру містові Буенос Айресові надавали виставки українського мистецтва у виставових вітринах найкращих крамниць і банків при вулиці Фльоріда, що їх організувало Об'єднання Українок Аргентини. Товариство «Просвіта» влаштувало філіялістичну виставку, а відомий український філіяліст М. Самоверський подбав про нові серії пропам'ятних шевченківських марок коверт і бльонів.

В рамках шевченківських святкувань відбуто низку зустрічей організованого громадянства з представниками світових і крайових українських організацій в приміщеннях «Відродження», «Просвіти» та оселі «Веселка». Відбувся також гостинний бенкет з рамени Комітету Побудови Пам'ятника на якому побіч Владик і представників центральних українських установ промовляли Голова ЦУ СУМ мгр. О. Коваль і представник ЦЕСУС др. Б. Футей. Зокрема цікавими були зустрічі з молодечими організаціями ТУСМ і СУМ, в будинку «Просвіти» та в кількох Осередках (Вільде, В.Альсіна, Гудсон і ін.) Всюди ця сама сердечна гостинність усміхнені обличчя, зацікавлення людьми і проблемами.

На прохання КУ СУМ і сумівського активу було влаштовано семінар для виховників і впорядників СУМ, на якому взяло участь понад тридцять членів СУМ, переважно студентів середніх і вищих шкіл. Лекції на семінарі подали з рамени ЦУ СУМ мгр О. Коваль, Голова, др. Б. Стебельський, Референт Культури ЦУ СУМ і Голова АДУК та д. Петро Башук, Виховник СУМ 4-го ступеня. Темати лекцій були: «Виховний Ідеал СУМ», «Проблеми Дружинників СУМ», «Психологія дитячого віку», «Педагогічні методи в праці з молоддю» і «Побудова українського суспільного життя і роля СУМ». Не зважаючи на іспитовий час в школах, участь в семінарі і зацікавлення учасників названими темати, свідчили про високий ідейний рівень сумівської провідної молоді Аргентини.

На відмічення заслугує також прийняття численної делегації українців з Америки і репрезентацій з інших країн з американським амбасадором Ладжом у своїй резиденції. Амбасадор і його дружина виявили багато зацікавлення й уваги українській культурі і сучасним проблемам. Відкриття величавого пам'ятника Т.Шевченкові напроти їх резиденції (з вікна відкривався чудовий вид на парк і пам'ятник) залишило безспірно нестерте враження на цій симпатичній парі з дипломатичного корпусу ЗСА. Амбасадор, якому представлено Голову ЦУ СУМ, коли довідався що він з Бельгії, зразу перейшов на французьку мову, висловивши в кількох фразах свої симпатії до Бельгії й до України. Дружина Амбасадора маніфестувала свої симпатії до України елегантною синьою сукнею з жовтим обрамуванням і жовтою накидкою. На головній стіні в прийомній залі видніли кольори українського національного прапора.

Побут великого гурту людей з-поза Аргентини в Буенос Айресі зумовив також і ряд інших імпрез та відвідин. Комітет

НА МОГИЛІ СЛП. Г. МАЦЕЙКА. ЗЛІВА: д-р. Б. ФУТЕЙ з дружиною, п. В. КОСЮК – ГОЛОВА КОМПІТЕТУ – , д. О. СТРИГА – ГОЛОВА КУ СУМ АРГ., мгр. О. КОВАЛЬ – ГОЛОВА ЦУ СУМ, д. П. БАШУК, КАНАДА, о. шамб. ХАРИНА з дружиною, пні. С. СТЕЦЬКО, АБН, д-р Р. МАЛАЩУК – ГОЛОВА ЛВУ КАНАДА.

Побудови Пам'ятника Григорієві Мацейкові (виконавцеві атентату на польського міністра Перацконого в 1934 р.) зорганізував поїздку на могилу колишнього бойовика ОУН, в якій взяли участь делегації різних організацій ззакордону та організовано в одностроях прибув СУМ. Панахиду на могилі відправив о. крил. Харина з Америки в сослуженні місцевого священика. Вінок живих квітів поклали на гріб представники центральних Проводів ОУВФ АБН і СУМ: Др. Р. Малащук, пані мгр С. Стецько і мгр О. Коваль. Отець крил. Харина і др. Р. Малащук сказали принагідне слово. Оглянено також місце і розпочату будову нового гробівця, до якого згодом будуть перенесені тілні останки Понійного.

Друга подібна нагода зібрала представників організованого громадянства на могилі сл.п. матері Голови Проводу ОУН Ярослава Стецька, що померла тому кілька років в Буенос Айрес. Панахиду на могилі і жалібне слово сказав український екзарх Аргентини Владика А. Сапеляк.

Дехто з учасників мав змогу відвідати також аргентинські пам'ятки культури, церкви і інші місця побутового характеру. Для нашої групи велику прислугу в цьому відношенні зробив молодий студент, сумівець і поет, Микола Шафовал, який прекрасно обізнаний з архітектурними і мистецькими здобутками Буенос Айресу, міг в короткому часі і компетентно показати і вяснити чимало цікавих моментів.

Користаючи з гостинності родини Шафовалів, менша група мала змогу відвідати чудовий зразок піклування дітьми і молоддю в Аргентині з боку держави. Йдеться в цьому випадку про «Паїс де льос Ніньос» («Країна дітей»), яку засновано ще за часів президента Перона, а яка знаходиться на годину їзди автом від Буенос Айресу. Є це великі паркові простори, на яких розбудовано ціле містечко мініатюрних розмірів, де діти знаходять всі важливіші міські установи, крамниці, музеї і безліч розвагових місць та влаштувань. Одною з атрактивних точок є музей ляльок з цілого світу. Є це хто зна чи не одинока цього рода збірка, де можна побачити ляльки в стилевих народних строях з країн від найбільш примітивних, до найбільш цивілізованих. Однак надармо наша група шукала за українським стендом. Його не було. Наші географічні сусіди є репрезентовані навіть кількома стендами і ще й до того розмальованими плякатами, що зображували рисунки до дитячих назок. З боку української спільноти не було кому зайнятись цією немаловажною справою, яка вимагає дещо коштів і мистецького вкладу. Тільки уявити собі, що до цієї «країни дітей» кожноразно прибувають групи дітей, а також маса туристів, то нема кращої нагоди для показу українського народного мистецтва і за-своєння відвідувачами поняття України в її самобутній формі власної культури. Пора на ініціативу в цьому напрямі, як місцевих громадських чинників, так і наших жіночих організацій які могли б допомогти у розв'язці цього питання.

Два тижні побуту між нашими людьми в Аргентині, між тією прекрасною сумівською молоддю, яка почуває свій нерозривний зв'язок з цілістю нашого суспільно-політичного життя, а зокрема з великою світовою сумівською сім'єю, наповнювали силою і вірою в дальшу успішну працю на шляху до досягнення нашого національного ідеалу. На лєтовищі зібралися численні групи та особи громадського життя українців Аргентини. На прощання з Головою і представниками СУМ та ОУВФ прибула велика сумівська група з Головою КУ СУМ д. О.Стригою та Головою ТУСМ д. Василюком. Короткий час перед відлетом і формальностями використано на сумівські співи, дружні теплі слова побажань і заохоти до витривалости в праці. Українська Аргентина давала частину свого серця відлітаючим, беручи взаємну міцні вузли щирих почуттів і духової сили, що в'язатимуть їх з організованою українською спільнотою в світі і з Україною.

ГОСТИНА НА ВЕСЕЛЛІ:

Очевидець

Поезія · Проза

Орися Байрак народилася на золотому Поділлі в селі Гадинівці Тернопільської області, 14 березня 1930 року. Пані Орися є матір'ю трьох синів. Дебютувала 18 літньою юначкою — пластункою. Перші її вірші «Про Тебе мрію без упину», «Найбільш люблю ходити в поле» були читані 1948 року в Ашафенбурзі (Німеччина). У цьому то місті молода поетка-дебютантка закінчила свою освіту матурою у Реальній гімназії. В Німеччині авторка закінчила курс англійської мови в Лявф і курси машинописання в Швайнфурті. Рік працювала секретаркою в правничому таборовому б'юрі. 1950 року виїхала до Америки.

Мотиви туги й любови за Рідним Краєм є головною тематикою віршів поетеси. Останніми роками авторка друкувалася в «Світлі». По сьогоднішній день авторка має три невидані збірки ліричних поезій: «Туга за Рідним Краєм», «Весняні сльози» й «Лаврові вінки».

Орися Байрак

(Рідним героям — борцям за правду,
що караються в московських тюрмах
— присвята).

Свят-Вечір на засланні.

(Баляда про народження і смерть)

Зібравши сльози, біль і втому,
кінчав буття один із днів
в'язничних, сірих, монотонних,
серед сибірських таборів.

По сніговії — хуртовині
біленька тиша залягла,
і зацвіла в небесній сині
довгоожидана зоря.

Десь там заблимали на вбогих
столах приховані свічки,
і понеслися з сердець до Бога
тихенькі мольби й колядки.

У цей Свят-Вечір, Божий Вечір,
в найщасливіший із вечорів,
кінчав життя, хоч не старий ще.
дідусь, серед друзів-приятелів.

Сховавши сльози, біль і втому,
на небо тужно він глядів.

«Сьогодні я піду додому».

— до друзів, в'язнів говорив.

— Полину я на землю рідну
щоб передать від вас привіт.

Брати мої, тримайтесь гідно!

Мене в молитві спом'яніть.

Прилинь до мене, любий сину! —

О, відчуваю серцем я:

Що ти також за батьківщину
поляг в бою в рядах УПА...»

Мов свічка, тихо догоряло
життя й терпіння дідуса...

А біля нього мольби слали
братів наболені серця.

Різдвяний світлий передранок

співав Ісусові хвалу —

небесно-синю й сніжно-білу

пречудну райську коляду.

Сніжні блискучі самоцвіти
роєм спадали із сосон,
сумної вив сибірський вітер
про долю в'язнів вічний сон.

Сидів дід, спершись oo ялину,

на білій скатерті снігу —

При зорі тут він ждав на сина

в чудесну Нічку Різдвяну.

І понеслися ген батько з сном —

на крилах духа в срібну даль,

щоб передати Україні

любови чистої хрусталь.

Балтіmore 1962 р.

МІСЬКІ ГАЙДАМАКИ

Ой, хмелю, мій хмелю,
Хмелю зелененький!
Де ж ти, хмелю, зиму зимував,
Що й не розвивався?...

Юро, Галю, Степане,
Ольго, Петре, Богдане!
Де ви, друзі, тиждень прогуляли,
З нами не зустрічались?...

Ніде ми не гуляли —
Міські гайдамаки стали:
розгромили москалів двадцятку
так що й не поставали.

Воля усім народам!
Чесць людині свобода!
Геть з України росіян прогнати.
Самостійну зновляти!

Прокинься українче!
Глянь на країни інші —
на азійські та на африканські,
латино-американські!

Гей, хто ще гідність має,
Росіян не злякаєсь,
Той готуй бомби, ножі, автомати,
в міські йди гайдамаки!

1970 року

Ця пісня ходить у відписах і співається
потайки молоддю України на мелодію
відомої народної пісні — «Ой, Хмелю, мій
хмелю»

СЛОВО ДО НЕВІДОМОГО

УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОНСТРАНТА

Українській молоді, що на площах і вулицях Києва, Львова та багатьох міст Заходу продемонструвала свою революційність і свою вірність ідеалам української суверенної незалежної держави, присвячую це слово.

АВТОР

Твоя голова — в короні з поліцейських рук, що колючками пальців проникли гущу волосся і застрягли в скальпі. Здалека здається — ти повис між небом і землею, над юрбою і серед поліцейських шапок із запряженими в них бездушними пиками. На твоєму обличчі — струмки крові. Однак у твоїх очах — лагідна непохитність, що промовляє без слів: «Вони не знають, що творять...»

Ми дивимось і не можемо простити їм того, бо весь твій вид хвилює нас, немов грізна пересторога:

— Щоб ви не забули!

А так легко забути і ще легше не помітити нині — поміж нами, в минулому — за нами, і в майбутньому — перед нами таких, як ти, молодих людей з непохитними очима.

Сміливців, що сміють вийти на барикаду і навіть погрозовий смерті скажуть своє тверде: «Hi!»

Ми розуміємо тебе: на коротку мить — коротшу за ту, в якій блискавичний удар розтрощив твоє обличчя, ти до болю усвідомив свою самотність — між байдужим небом і незримою нацією батьків, братів і сестер твоїх.

Не твоя вина, що тривожна непевність огорнула тебе в цю мить. Адже струмки крові заливають озерця твоїх очей. Адже жорстокі руки брутальної сили не дозволяють тобі повернути свій зір туди, де твої друзі й подруги біжать на виручку тобі, вперед — під град ударів палиць і новопрусацьких чобіт, під копита басних коней.

Зміцнений солідарністю своїх друзів, ти прости всім тим, що з боязкої розсудливості залишилися в затишних домах. Вони — нещасні тепер і повік остануться пригнічені: твій вид пригадуватиме їм їхню слабкість, виявлену саме в час, коли треба було на весь зріст випрямитися перед лицем всього люду.

І ще забудь імена всіх тих, у чиїх порохнявих душах гніздять-

ся пугачі зневіри у власні сили народу. Твій вид зганятиме сон з їхніх віч, нагадуючи їм їхнє безґрунтя.

Зате в цій хвилині твого тяжкого випробування — коли колючки насильницьких пальців вп'ялися в твої скроні, коли світ у твоїх очах спалахнув кривавим полум'ям, — згадай тих, що в Україні сонця не бачать з-поза в'язничних ґрат. І тих, що свої долоні роздирають на колючій огорожі концтаборів Росії. А особливо тих, кого в арктичну ніч веде на страту московський кат.

Тоді знатимеш, що ти — не самотній.

Своїм видом ти нагадаєш тих борців вільним людям світу.

— Щоб вони не забули!

І ще зміцніє думкою про тих, що свого революційного вогню не перетворили в попіл розчарувань. Вони бо всі з тобою, в одній лаві, і хоч і як далеко від тебе дехто з них — віком або простором.

Їхні голови теж були в коронах з поліційних рук. Їхні обличчя теж обмивалися кров'ю на вуличних барикадах. Їхні плечі нераз тріщали під ударами поліційних шабель, що силкувалися розрубати навіть їхню бойову пісню над могилками українських воїнів.

А нині твій вид пригадує їм наших спільних друзів, які зброєю і власним життям засвідчили свою особисту й національну гідність.

— Щоб ми не забули!

Твоя голова в короні з хижих рук, що ведуть тебе туди, куди ти не хочеш. Можливо: тебе гнітить думка, що чин твій і твоїх однолітків ще не дорівнює подвигам справжніх революціонерів і тому на твої туста рветься задушене слово:

О, батьку наш, о, Прометею?!

І нас клянуть, та не орли,

А люті, дикі сови!...

Придуши цей сумнів!

Бо ваш перший крок на ваш перший ешафот повік запишеться в пам'яті українських нащадків.

Бо в сірій далечі майбутнього напевно знайдеться не один батько, який покаже на ваші голови в коронах з хижих рук, на зрошені кров'ю обличчя і скаже:

«Дивися, сину! Дочко, дивись! Це — за українську справу їх мучили колись!...»

І тії молоді люди українського роду зрозуміють — і вас, і свій обов'язок.

Бо твій вид промовлятиме до них переконливіше за будь-які слова:

— Щоб ви не забули!

29 січня 1972

В БУДИНКУ НА ВУЛИЦІ МИРУ

М. Осадчий, народився 1936 р. в селі Нурмани, на Сумщині в родині колгоспника. Закінчив журналістику на Львівському університеті. Працював в пресі і телевізії, а з 1960 р. старшим викладачем на журналістичному факультеті Львівського університету. В червні 1965 р. оборонив свою докторську працю: «Журналістична діяльність Остапа Вишні», але звання доктора не одержав, через свій арешт в серпні 1965 р.

Був членом КПРС з 1962 р. і заступником секретаря парторганізації факультету журналістики по ідейно-виховній роботі.

Арештований 28 серпня 1965 р. і засуджений 18 квітня 1966 р. закритим засіданням Львівського обласного суду на два роки в концтаборах, за «антирадянську пропаганду і агітацію». Засуд відбув в Мордовських таборах (Явас). Звільнений з таборів в серпні 1968 р. З дружиною і сином перебуває у Львові, працюючи на підприємстві, непрофесійних роботах. Арештований знову в січні 1972 р.

Тут друкуємо уривки з нарису «Більмо», що його автор написав мабуть в час відбування свого засуду. Цього нарису не схотіли надрукувати радянські видавництва і тому він ходить у відписах по всій Україні.

Електричний дзвінок настирливо словістив про себе. Потому ще раз. Хтось нетерпеливо добивався в помешкання, сквапливо переступаючи з ноги на ногу. «В таку рань?» — подумав я. — «Хто б це?» Якийсь занепокій укрався в мене: певно з кимось щось скоїлося. Я відчинив двері і легенько відсторонивши мене, в кімнату увійшов високий, з випещеним лицем чоловіка, він ще загадково осміхався і вивчав мене, і нараз я був вельми уражений його дивовижним поглядом, що пронизував наскрізь, й його личиною самовпевненості. Не встиг я притулити двері, як у помешкання увійшло ще двоє. Вони сквапливо прискочили до вікон і позачиняли їх. «Сідайте, сказали мені. — Ось тут, поруч з дружиною. І не рухайтесь!»

— «Адже ж...» — я намагався щось сказати, та він обурено перервав мене на півслові і тицьнув мені перед очі якийсь посвідчення. «Предьявітель етого імеєт право носіть оружїє», — стиг прочитати я і несподівано жажнувся од гадки: озброєна банда? Грабіж посеред божого дня? Я ще подумав: мене, про-
30

летаря? — й одразу істерично розсміявся. Високий, не зводячи насторожених очей, нервово простягнув ордер на обшук. У мене відлягло од серця, хоча я й далі нічого не розумів. «Певно, трапилась якась помилка, — мірнував я, — можливо вони переплутали номери помешкань, що теж цілком ймовірно...» Але вони не звертали на мене жодної уваги, ретельно пораючись у книжках та безладно переставляючи їх з купки на купку. Вони чимраз поспішали і я спостерігав, що з кожною хвилиною росте їх невдоволення. «Чого вони так уперто дошукуються?» — подумав я. Задзвонив телефон, але мені не дозволили підійти. Телефон дзвонив далі, невгаваючи, а вони все перекидали мої книжки і зшитки. І нараз я відчув себе маленьким загнаним звірятком, якому холод неприємно сковує тіло. Поруч сиділа дружина, налякана й стривожена, і теж маленька. «Лише передчуття», — мірнував я. Час до часу на мене кидали в'їдливі погляди, і тоді я відчував, як дзвенять на морозі мої ноги. Відтак хтось із них радісно зверескнув, і майже не приховуючи своєї зворухи, — наймолодший тримав у руках статтю «З приводу процесу над Погружальським». Це начеб-то омолодило пришельців; здавалося, вони зараз кинуться в танок, і ненароком заштовхнуть і мене, зі слякими ногами, до себе в коло. Був складений протокол, і у валізку покидали «Чорну раду» П. Куліша, «Історію української літератури» М. Грушевського, кілька збірок Б. Лепного та ще якісь книжечки старих видань. Зверху з неабияким ритуалом, поклали названу статтю. А за хвилину мене вже мчала блакитна, як чиясь людська доля, «Волга». Вони сиділи поруч, огрядні й пихаті і кидали раз у раз один на одного багатозначні погляди. Подекуди ті погляди схрещувалися на мені, і тоді їх тіла затискували моє, до болю і огиди, як обценьки. Я не витримав і заплющив очі. Потому мене шарпнули за плече і, коли я розтулив їх, то побачив, що ми приїхали до сірого триповерхового наріжного будинку на Миру і кокишній вулиці Сталіна...

Я був столом, маленьким і неповоротним, якому ніяк не можуть знайти місця. Мене хапали голіруч і спішно кудись пхали поперед себе потому нагально вертали назад, і знову пересували на нове місце. Коридор, кабінети, коридор... Замерехтіло перед очима і все попливло: і долівка, і стеля. Попереїнакшувалися і люди, і лиця: здавалося, мене загорнули у сувій матерії і покатулили підлогою. Штовхали ногами і згори злісно бабнів чийсь докірливий голос:

— Чого тобі бракувало? — Молодий, захистив дисертацію, тільки б жити!...

— Брикало курчатко — добрикалося! Ех, ти ж суко...

— Що я? — силувався зачепитися за щось і не міг. Катувь, катувь. Й опирався, я хотів бути впертий, як слон, але геть знесилів і лише безпорадно шепотів: «Що я!...» «Що?...»

Нарешті все стихло. Мене гарячково кудись увіпхнули, зштовхнули з сувою, і я побачив перед собою холодне помешкання,

молоду стомлену людину, що нудно позирала на мене, безвільно кліпаючи повіками. Молодий і лисий, лисий і молодий, подумав я і зіщулювся під його грайливим посіпуванням нижньої губи. «Сідайте!» — кинув він і, відвернувшись од столу, звільна рушив до мене. «Боже, — впало мені на гадку, — певне, я справді вчинив якийсь злочин, що сам того не відаючи? Новий Герострат?» Тоді він несподівано обернувся і вп'явся в мене якимись напівбожевільним очима.

— Чи знаєш ти, кандидатику, що на твоїй машинці друкувалися тисячі листівок?... що ти лише вигадуєш із себе чесного... скритий. Але ми все давно знаємо... Не признаєшся? Змусимо! Ще й як змусимо! Не такі ще були поважні кралі і ті падали навколішки й слізно благаючи покаєння. Не те, що ти, паршиве гівно!

Ще нічого не розуміючи, я силкувався запам'ятати бодай кілька слів з тої тиради, але це була нагальна тирада і не менш марна справа. Слова сипалися на мене, наче град, і я лише наслуховував ті болючі місцини, що виповідалися мені. Потому я немічно, тупо, як утопленик виглядав людей, які ускакували й притьмом вибігали з кімнати і щось кричали, кричали, якби зграя голодних пеліканів...

Переді мною спливав звичайний простокутник столу — єдина мовчазна і спокійна річ у кімнаті, — що своєю усталеністю ще якось наворачтала до дійсності, впливала на поверхню з шаленої кафкіянської веремії. Я силкувався віднайти якусь різницю в обличчях і голосах, які чогось уперто домагалися від мене, але вони були схожі один на одного як мідні гроші. П'ять, три, одна... Здавалося, на тлі столу зумисне змінюються декорації якоїсь грандіозної вистави, а десь з боку, натомість грізних басів, тенорів, ображено торчав своє із суфлерської будки зіпсований магнітофон, у якого час до часу рветься стрічка...

Я намагався сказати щось цим людям, мабуть, я все таки щось говорив, перечив, бо вони чіплялися за мої слова, і з тим я осувався кудись із прикованого до підлоги крісла, і його спинка була глухою стіною, яку не можливо поминути.

— Що, Маланчук?... Ми й секретаря обкому зараз сюди приведемо і ти, його... всраний працівник, розповіси, що робив! Про усі свої підлі дії...

— Що, геній? В університеті викладав, кандидат наук? Ха-ха!... Знаємо ми вас, кандидатів! У тридцятих роках ще не таким голівки крутили, як курочкам!...

— Що йому казати — сам знає. Навіть про одного з таких кандидатську писав: про всраного гумориста, про Вишню писав. Хе-хе... Націоналістиків увіковічнюєте?

Я перечив, я справді перечив, але це був якийсь безлад думок і слів.

— Але ж... Як ви смієте... видатного українського... виходить семитомник його творів... Висунуто на здобуття Ленінської премії... давно реабілітований...

— Реабілітований?... — вони так і витріщилися на мене, мов би я сказав про нову Помпею. Вони ніяк не хотіли йняти віри моїм словам. А відтан розреготалися. Вони аж похапали на мене пальцями, як на зачумленого, і реготали. То ж, реготали.

Я розгублено дивився на них і привидів людей, маленьких і

безтурботних, які нагрянули сюди з іншої планети, щоб похизуватися своєю молодістю, жорстокістю, зухвалістю. Вони знали собі ціну, ці владні покровителі, зверхні й екзальтовані. Вони геть не соромилися цього. Навпаки. І зараз мене осяйнула гадка: Боже, та ж вони невимовні жартуни, вирішили побавитися трохи й регочуться. А я, мов цютлива дівчина, упирався на всі лади. Я так перейнявся цим настроєм, що не встиг і схематитися, як уже реготав. Певно, що я тепер скидався на старенького Вишню, який теж ніяк не міг звикнути до цілковитої серйозності слідства, і надавався жартам:

— Але чому ви, добродію, вважаєте, що я терорист!? Якщо вже так кортить засудити мене, то ж ліпше судить за згвалтування Кларі Цеткін...

Переді мною далі визначувався простокутник стола, вираз усталеності в цьому безладному рухові, який прохоплювався довкола: він єдиний ще трохи приземлював мене, не давав провалитися в якусь глибоку яму, що я її подеколи виразно вчував під ногами; я навіть боявся тоді зворохнутися, щоб не посковзнутися й не полетіти униз. А огрядні чоловіки, що, напевне, приваблюють своїми статурами увагу не однієї жінки, безладно кружляли довкола мене; я чув їхнє настирливе хихикання, ловив загадкові погляди, клапті фраз, які то нагально накочувалися, то відступали назад, і я, мов дурник, настерігав за цим, неспроможний врешті-решт щось збагнути, і, мабуть, у цю хвилину був далеко від цього будинку, був на якомусь пляці, закутий у кайдани, і терпеливо дочікувався, коли прийде кат, щоб стягти голову. Гомоніли люди, плювалися, плакали, усе злилося до купи, а я стояв на помості, голий і змерзло поводив раменами. І тоді прийшов кат і докинув у гурт: «Хто хоче врятувати життя цього злодія і вийти за нього заміж?» — Захвилювалися, хтось крикнув: «Я», — але усе вмерло і я загадково подумав: «Чому? Чому? — та не дійшла і голос її раптово пропав?» — «Хто хоче вийти за нього заміж?..» — Був кат, був поміст і кілька старих утрачених людей, що квапилися очима додолу...

Я здивувався тій тиші, що несподівано заповнила кімнату. Побіля мене уже нікого не було, я навіть не зауважив, коли всі повиходили. Я був самотній, сплюскнутий, як у старця, голова боліла і я подумав: «Ви пішли і забрали мене з собою». Я подумав, що надворі вже темно, що поволі вщухає вуличний гамір, і що з ранку у мене не було ані дрібки в роті. Я мав кілька копійок, принаймні, за них можна б купити пиріжків і перекусити десь у під'їзді. Я так захопився цією думкою, що навіть підвівся, щоб рушити. Здається, я навіть зробив крок, один, два, але переді мною несподівано вималювалися загратовані вікна і хтось ехидно поспитав: «Куди, добродію?» — бо справді — «нуди?» — подумав я і сперся на стіл. «Якщо не купувати пиріжків, можна взяти таксі й поїхати додому, там на мене чекає стурбована дружина. Якщо ж витратитися на пи-

ріжки, то, певне, ще виста чить і на трамвай». Я поглянув на вікна, назад, на двері, я був наївним самітником, що розраджував себе базіканням, як гомінливі баби.

Хтось увійшов. Так. Я навіть не повернув голови. «Следуйте за мною», — почув я чиєсь владне і, не кваплячись, покірно рушив у слід.

Після усього гамору, що не вщухав довкола, я нарешті опинився в просторій кімнаті. Зі мною чемно привіталася зовні спокійна людина, яка називалася моїм слідчим. Я одразу ж відчув до нього якусь внутрішню симпатію, принаймні, ця людина стала для мене тією соломинкою, що я мав за неї, як і всякий потопаючий, вхопитися. «Нарешті, гадував я, — опісля стількох годин поневірянь, я зможу взнатися бодай щось за себе. Що б то могло бути, а те ж що?...

— Ви, Михайле Григоровичу, — мовив він згодом, ласкаво посадивши побіч себе, — запідозрені в розповсюдженні у місті Львові антирадянської націоналістичної літератури. Зараз ми це питання вияснюємо і вам нічого хвилюватися. Ще трохи терпіння — і лідете додому. Але... усе залежатиме від того, наскільки чистосердечно ви признаєтеся в усьому...

Я не мав у чому признаватися, я так і сказав йому.

Він докірливо вислухав мене, подеколи спішно щось занотував, питав, уставав з крісла і, заклавши руки за спину й пильно дивлячись у вікно, обрамлене ґратами, грався самопискою... Затим поволі повертався до мене, дуже поволі, і пильно дивився в очі. Я відчував у його погляді німу недовіру, якусь безжурну скептичність, подеколи навіть відвертий цинізм. Я особливо відчував це тоді, коли він натовлено скидав очі на ґрати, недвозначно натякаючи на їх призначення: а що зж... є певна змога зазнайомитися з ними ближче...

Згодом наша розмова зайшла так далеко, що ми вже не могли визначити навіть мети нашої бесіди. Мов давні друзі, що довго не бачилися і нарешті зустрілися, ми за якусь мить необережно виказали один одному геть усе, а розлучившись, морочили собі голову: про що ж то ми говорили?... Ми торкалися питань мистецтва, літератури, але розмова швидко обривалася, оскільки його цікавило щось інше, про що ані я, ані він не мали жодного уявлення. Мені здавалося, що розпочавши цю розмову, він задля делікатності мусив надсилу підтримувати її.

Ми говорили про свободу слова, про нове розуміння диктатури пролетаріату, яка, за визначенням Програми КПРС, — «виконала свою історичну місію і з точки зору завдань внутрішнього розвитку перестала бути необхідною в СРСР», що «державна... на сучасному етапі перетворилася в загальнонародну державу, в орган вираження інтересів і волі всього народу...» Я цитував на пам'ять чи не всю Програму КПРС, але він перебивав на півслові, знервовано покусуючи губи, й одразу ж підвищував голос. Але я вже цього не сприймав, я геть збайдужів до розмови.

— Диктатура була, є і буде, — мовив він, хитро змружуючи колючі очі.

— Але ж, вибачте, — я спромогався заперечити йому, — я молодий комуніст і, мабуть, мені радше вірити партії, аніж вам.

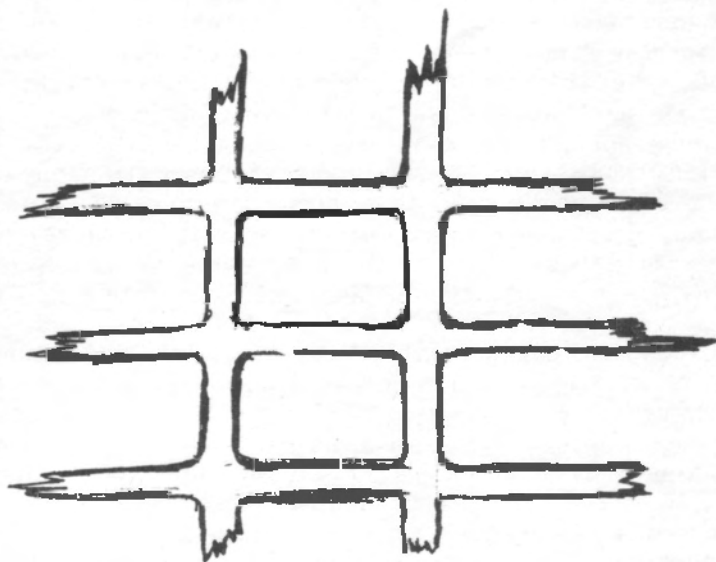
— Комуністи, навіть молоді, сюди не потрапляють, — куточком тонких, що ледь тремтіли губ, осміхався він. — А щодо ваших слів, то ще невідомо, хто їх сказав — партія чи Хрущов...

Признатися, таким розмежуванням я був дуже уражений, я навіть не спромігся заперечити йому. Це було так зухвало! На той час мені, як працівникові Львівського обкому партії, було відомо, що Хрущов подався у відставку в зв'язку з погіршенням стану здоров'я, я навіть знав з офіційних джерел, що він припускався помилок у деяких питаннях внутрішньої і зовнішньої політики. Але розуміння партії і Хрущова як таких, що знаходилися на протилежних площинах, було для мене парадоксальним.

— Але, вибачте, хіба ж можна вдаватися до такого розмежування? — здивовано поспитав я. — Десять років Хрущов керував радянською країною і партією, десять років був «вірним ленінцем», першим авторитетом у світовому комуністичному русі, таким діяльним вождем...

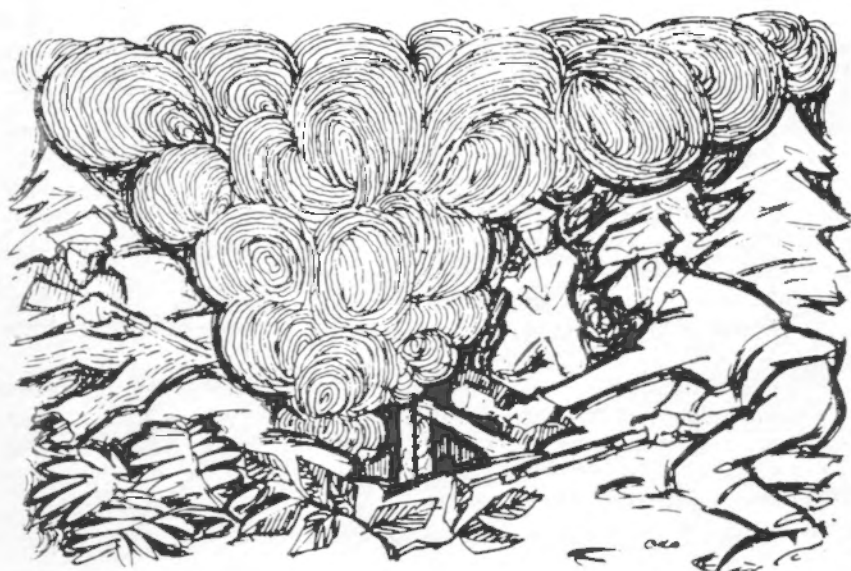
— Фе, перестаньте! — скривився він. — Не вдавайте із себе наївного карася, що силкується вискочити з гарячої сковорідки. Місце таких вождів знаєте, де?...

Він грався самопискою, ледь похитуючись. Я чекав, що він продовжить свою думку, але ні, він так нічого не сказав. Як мені вдалося в останню мить, з властивою йому двозначністю, позирав на вікно, на тлі якого проступали у вечірньому присмерку грати — єдиний витвір митців, що не зазнали жодної зміни протягом тисячоліть.

ЗА ШПИТАЛЬ - ГОЛОВА ГЕНЕРАЛА

(УРИВОК ЗІ СПОМИНІВ Ю.БОРЦЯ: «У ВИРІ БОРОТЬБИ»)

22-го січня ввечері санітар Арпад й один із вилікуваних поранених піднесли маленькі дверцята до входу шпиталю й побачили, що надворі шаліє страшна завірюха. Рішили використати природні умовини й забезпечити шпиталь дровами на кілька днів. Обидва вилізли назовні й почали рубати та носити великі колоди до кімнат під землею. Довкільний ліс мав вигляд справжньої пущі, старих звалених дерев лежало дуже багато, й заготівля дров для шпиталю не була жодною проблемою.

Пробувши під землею два тижні, Арпад почував себе на поверхні відмолодженням, і навіть сильний вітер та мороз були для нього дуже приємними. Вже добре стемніло, як друзі скінчили роботу й зачинили за собою сильне віно, а справу маскуван-ня залишили природі. Думали, що вітер загладить, а сніг прикриє. Але, на нещастя, сталося інакше. Вітер шалів іще з півгодини, засипав до половини глибокі сліди Арпада і його друга, а потім перестав, хмари розійшлися й довкільля вияснилося.

Шпиталь на Хрещатій був далеко кращим від плянованого. Сталий доступ свіжої води й добре влаштована каналізація творили повний комфорт. Дерев'яна підлога була покрита килимом, і хоч він не міг похвалитися якістю, бо так добре зносився в хаті котрогось із сяніцьких лікарів чи священиків, проте тут, у шпиталі, мав ще велику вартість, даючи змогу пораненим ходити по ньому босоніж. Крім харчів, у магазині стояла велика бочка нафти для світлення, лампи дуже чадили, але вентиляційна система витягала задушливе повітря через велику ду-

пласту ялицю назовні. Неписаним законом було устійнено, що поранені й обслуга вдень спали, а вночі вели денне життя.

Арпад зачинив за собою віко, зняв кожух, розтер замерзлі руки й пішов наставляти радіоприймач. Зловив на хвилі львівської радіостанції денник московською мовою, в якому заповідач говорив про боротьбу й успіхи італійських комуністів проти Пали та капіталістичного уряду Італії. Перекрутивши вловлювач, на другій станції піймав гарну чеську музику, стишив радіоприймач і так його лишив.

Марістер фармакології Орест був зайнятий зіллям, із якого виробляв ліки, а доктор Ратай, лежачи на ліжку, читав книжку, час від часу зиркаючи на своїх пацієнтів. Шпиталь свobodно міг примістити тридцять поранених, але їх зараз було тільки тринадцять, і то всі майже на видужанні, бо легко поранених приміщали в інших шпиталях, розташованих поблизу населених пунктів.

Докторове читання раз-у-раз-перебивала сестра Наталка. Вона також читала том із трилогії Лепкого «Батурин», і на цю тему хотіла вести з доктором дискусію. Друга сестра Оксана мила посуд, наспівуючи якусь гарну пісеньку, а у другій кімнаті повстанці грали в карти й цілий час жартували. Вже над ранком сестра Оксана напоїла всіх липовим чаєм, і шпиталь заснув глибоким сном.

Саме в цей час ворог запланував на горі Хрещатій велику облаву. Один його полк із Балигороду посувався через Миків, другий зайшов зі сторони Волі Мигової, а третій із Тісної наступав дорогою Тісна-Балигород. Курінь Хріна стаціонував у лісі біля Команчі, отже не в безпосередньому терені облави. Полк із Тісної, перейшовши спорожніле село Лубни, дуже обережно вглиблювався в ліс, поки не переконався, що йому ніхто не ставить спротиву. Тоді пішов певніше, прокладаючи собі шлях по глибоких снігах.

Наблизившись до терену, на якому знаходився унівський шпиталь, вороги зауважили чийсь іще не зовсім засипаний снігом слід, що вели до великого старого пня. Почали обкопувати його й побачили, що він ворухиться. Штовхнули пень сильніше, завіси тріснули, пень перевернувся, а під ним показалася досить велика діра, тобто вхід до підземного шпиталю. Пустивши кілька серій усередину, поляки почали кричати:

— Вилазь! Ренце до гури!

Коли б ці тринадцять поранених і чотири особи шпитальної обслуги могли вилізти нагору та зайняти бойові становища, — справа виглядала б зовсім інакше. Але це було неможливим. Ворог скерував на отвір гураганний вогонь, і польська комуністична дич тріумфувала. Її старшини не перевишували у примітивності своїх вояків, на кожному кроці вихвалялися «пролетарським походженням», а їх неохайність і брудний зовнішній вигляд запевняли їм ім'я добрих комуністів. Майор відділу, який намагався здобути шпиталь, заліг далеко позаду за товстезним стовбуром дерева й цілий час верещав:

— До шоду! До шоду!!!

Він думав про великі похвали й медалі.

Час від часу зі шпиталю вилітали гранати й розривалися назовні. Вороги почали кидати їх в отвір також, але вхід до шпиталю вів через магазин, і ці гранати не могли знищити повстанців, що знаходилися у других кімнатах. Проте, від їх розривів завалилася частина магазину. Повстанці оборонялися вже близько двох годин, а доктор Ратай безперервно обстрілював шпитальний вихід.

Якби подібний випадок стався в іншій частині світу, перебуваючі у шпиталі вийшли б спокійно наверх, бож вони були частиною Червоного Хреста, і їхнє життя забезпечувалося б міжнароднім договором. Так, це могло б бути в іншій частині світу, а не в царстві Сталіна, «где так вольно дишет человек». Повстанці були свідомі того, які муки й тортури чекають їх і неодмінно закінчатся смертю, тому оборонялися на протязі цілого дня запекло, не зважаючи на дим від розривів гранат ворога, який примушував їх стало кашляти й викликав на очі сльози.

На початку оборони знялася паніка. Всі бігали докола, всі хотіли щось робити для оборони шпиталю, але місце було тільки для однієї особи — при малих дверцятах біля магазину, — яке зайняв доктор Ратай.

Амуніція вичерпувалася, й уже надходив вечір. Ворог розклав огнища довкола шпиталю, виставив довкілну варту, а цівки кількох кулеметів скерував на отвір. Він чекав.

Тим часом початкова паніка вляглася. Сестри Оксана й Наталка перев'язували тих, які були поранені вибухами гранат, і цілий час молилися. Про вихід із оточення не могло бути навіть і думки. Лишилася одинока надія на прибуття куреня Хріна. Але чи він знав про те, що діється у шпиталі?!

Ворог роздобув слізни гранати й увів їх у дію, бо хотів здобути шпитальну обслугу й поранених живими, щоб одержати від них потрібні інформації. З кожною хвилиною газ в'їдався в горло й очі все більше й більше. Виходу вже не було, тому всі мусили вирішувати свою долю особисто. Кожний гаряче молився, а потім лунав сухий тріск пострілу. Оксана потягла за спуск маленького бельгійського пістоля і її делікатне тіло звалилося на долівку, а руну, яка конвульсійно затиснула пістоль, накрило буйне чорне волосся...

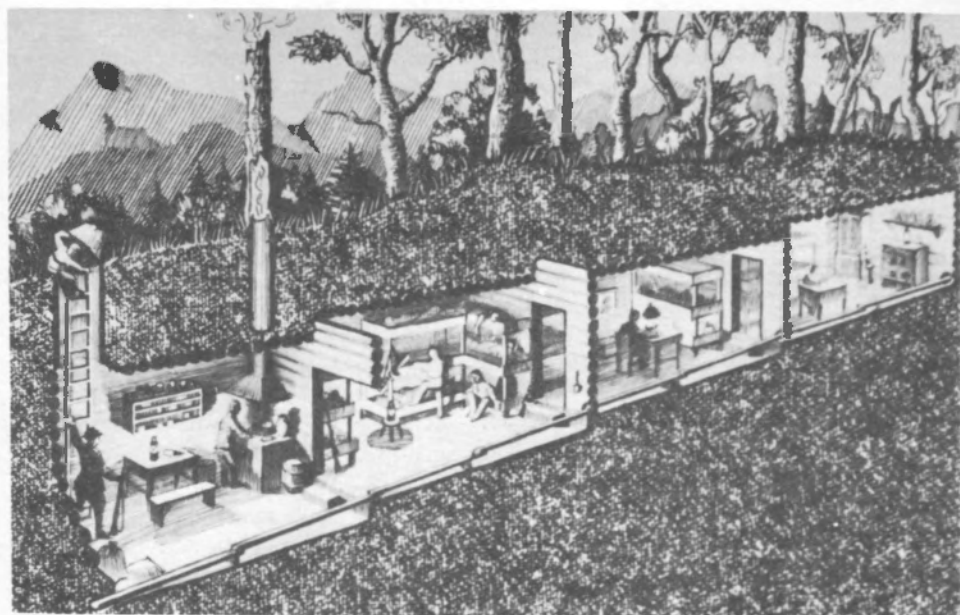
Доктор Ратай із пораненою рукою й закривавленим обличчям стояв біля дверей до магазину, дивлячись угору крізь отвір, який тепер значно побільшав. А гранати летіли знову і знову, вибухали одна за другою, руйнували балки і стіни, побільшували отвір безперервно. В його напрямі він час від часу пускав чергу. Очі заливала кров, змішана зі слізьми, які може вперше від дитячих літ з'явилися на лиці мужнього революціонера. Він плакав не зі страху, а із жалю за своїми друзями, тіла яких лежали довкола, а душі вже напевно просили Всевишнього, щоб дав йому витривалість в останніх хвилинах нерівної боротьби.

Дим і газ пекли страшенно докторові очі, й він, прикладаючи до уст і носа мокру шмату, дуже кашляв, а потім почав тратити притомність. Цього найбільше боявся, і в голові майнула думка, що треба діяти скоро, щоб не потрапити натам у руки. Вона додала докторові сили, він пригадав, що в кутку стоїть бочка з нафтою й поліз до неї на руках. Присунув до бочки солом'яний сінник, полив його нафтою й підніс запалений сірник. Спалахнуло полум'я, й кут почав горіти, а доктор іще раз підсунувся до дверей. Назовні чулася брудна ворожа лайка, але він не звертав на неї уваги. Освічений вогнем шпиталь дав йому змогу востаннє подивитися на своїх друзів. Вони лежали непорушні на долівці, а Наталка виглядала тепер іще кращою, ніж за життя.

Доктор тішився, що запалив шпиталь. Не буде підлота знущатися навіть над трупами. Але вже надходив найвищий час кінчати зі собою, бо не простив би собі ніколи, якби потрапив до ворога живим. Пробував натиснути спуск автомата, але перед очима з'явилися образи коханої дружини і двох маленьких донь.

— Боже мій, — зашепотіли потріскані уста. — Де ви тепер?.. Чому не можу вас більше бачити?.. Прощайте, любі мої... О, Мати Божа!.. мені!.. Ти ж бо є Покровительною українського війська вже від давніх часів... Помози, Заступнице!..

Вогонь припікав усе дужче й дужче, і на мить доктор утратив притомність. Потім прийшов до себе, і його уста міцно затиснулися. Треба поспішати, бо буде запізно. Рішучим рухом приклав автомата до грудей і з цілої сили потягнув за спуск. Пролунала голосна серія, й на підлогу полилася кров...

ПЕРЕКРІЙ БУНКРА НА ХРЕЩАТІЙ

Шпиталь горів. Крізь отвір пробивалися назовні густі клуби чорного диму, справляючи похорон найкращим героям українського народу, а на варті цього похорону стояло п'ятсот злочинців Москви й Варшави.

Тим часом курінь Хріна, долаючи глибочені сніги, форсованим маршем зближався до чорної хмари димів над лісом. Передава стежа зауважила ворожий кулемет, але його залога спостерігала дим і не бачила повстанців.

— Руки вгору! — зненацька залунали крики, й кілька готових до пострілу автоматів скерувалося на ворожих вояків.

Двоє піднесли руки, а третій почав утікати й був сношений автоматною чергою. Полонених передали польовій жандармерії, і курінь продовжував марш.

Постріли у ворожого стійкового залярмували поляків, які відчували, що наступає відділ УПА. Довкола палаючого шпиталю зчинилася паніка. Адже тепер ворог мав до діла не з пораненими повстанцями в підземеллі, а з куренем Хріна, на одну згадку про якого холола в жилах кров. Щоб оминути удару з ним, ворожі частини поспішно розбіглися до своїх бандитських гнізд у Ліську й Балигороді.

Відігнавши поляків, курінь вернувся на місце, де догоряв шпиталь. З отвору ще курився дим, але ступнево слабнув. Хрін поставив цілий курінь на струнко й віддав почесьт загиблим героям. На їх спільній могилі він сказав коротку, але палку промову і присягнув пімсту над ворогом за його варварські вчинки. Смерть сімнадцяти друзів курінний пержив не лише як смерть героїв УПА, а також як утрату найкращих своїх друзів, яких можна пізнати і здобути тільки у вирі боротьби.

Вістка про знищення шпиталю на Хрещатій блискавично облетіла всі упівські відділи. Вона широко публікувалася також і в таборі ворога, який приписав собі цю акцію як великий успіх. Про цей шпиталь писали польські й чеські газети, коментуючи, що збудувати й устаткувати його можна було тільки при чинній допомозі з-за кордону. Замість промовчати випадок на Хрещатій, який у дійсності був найбільшою ганьбою й підлістю, ворог використав його, перекручуючи фанти й дію, як моральну підбудівку для своїх формацій. Про викриття і знищення шпиталю ще довго горлали комуністичні політруки.

А курінь Хріна, прирікши пімсту, снував свої пляни. Курінний наказав розвідкам — військовій і цивільній пильно стежити за рухами ворожих відділів. Вони часто проїжджали по шосе Сянік-Балигород-Тісна. З Балигороду до Тісної шлях вів через великий ліс поміж селами Стежницею, Суковатим і Лубнями. Знищений шпиталь знаходився на віддалі всього лише трьох кілометрів від згаданого шосе, й від кількох місяців усім відділам УПА було заборонено зводити у цьому місці бої або робити засідки, щоб не стягати ворожих сил до лісу. Але ситуація змінилася, й тепер тут ворог не мав більше ніяких привілеїв.

26-го березня 1947 року розвідка довідалася, що до Сянока приїхала з Варшави військова інспекція, й вона, правдоподібно,

завітає також до Балигороду та Тісної. У її складі мали бути державні «грубі шишки», тож через два дні добре підготовлений до виконання спеціального завдання курінь Хріна вже йшов повз Хрещату до місця засідки. По дорозі він іще раз затримався біля зруйнованого ворогом шпиталю, й командир Хрін знову пригадав своїм воякам підлий ворожий учинок та приречення пімсти за загиблих друзів.

Дійшовши до місця засідки, курінь зайняв становища, добре замаскувався й чекав. Сонце, яке щойно зійшло, почало ogrівати землю, оживляти зелену траву й перші весняні квіти, а в горах топило останні клатки снігу.

Сьогоднішня акція мала подвійну ціль: покарати ворога за варварське знищення шпиталю й заборонити йому цією дорогою переїжджати.

Ось на шляху показалося кілька вантажних автомашин, виповнених вояками. Вони їхали досить швидко, очевидно, намагаючись проскочити ліс якнайскоріше. За ними з'явилися три панцерні вози, а потім ряд розкішних лімузин з охороною по боках. Блискучі зірки на раменах і численні медалі на грудях яскраво засвідчували важливість тих осіб, які знаходилися в лімузинах.

Хрін дивився на них пильним, дещо примруженим оком і пропускав автомашини далі в пастку, а сам думав над тим, що повстанська розвідка працює добре. Хто були ці військовики, не мали поняття навіть польські старшини із Сяноку. Знали про них лише довірені особи й розвідка УПА. Отже, це були люди, які планували загальне знищення повстанців. Хрін загриз уста, і щоб не пропустити автомашин задалеко, раптом подав команду: — Вогонь !!!

Вдарили десятки автоматів, засвистіло втікаюче з опон повітря, а з радіаторів полилася вода, змішуючись із ворожою кров'ю. В колоні виникла страшенна паніка. Деякі панцерні вози, замість охороняти генералів, натиснули на газ і подалися до міста Тісної, а задня охорона чимдуж утікала до Балигороду. Поранені вояки, які повипадали з автомашин, повзли до поблизького потоку, інші почали ставити опір.

Із подіравленої кулями лімузини, яка тепер стояла впоперек дороги, виліз лисий генерал у білій шинелі й на животі повз до потоку також. Це був саме той, хто планував цілу акцію проти УПА, хто змобілізував чотири річники, щоб мати для її поборення силу, хто наказав виселювати всіх українців із території Лемківщини. Це був генерал Свєрчевський. Уже біля самого потоку дігнала його ще одна повстанська куля, й він, перевернувшись лицем догори, заспокоїв свою хижачку мстивість навки. Цей страшний ворог українського народу лежав зараз безвладний, у подертому генеральському однострої, а його злочи, широко відчинені очі дивилися застиглим поглядом на іронічно усміхнених улістів. Біля нього скорчився ще один забитий генерал і прясніли тіла багатьох високих рангами старшин.

Задоволений великими успіхами, курінь Хріна відходив у глибину лісу. Про смерть генерала Свєрчевського сотня Громенка знала вже на слідуючий день, а цю новину передавали радіовисильні в цілому світі.

Чи чуєш?!

Чи чуєш?!

Нова епоха стукає до наших вікон.

Простує вона химерними шляхами людського буття, гримить спалахами космічних ракет, вистрілює у небо довгов'ящим гостровежжям, заглядає своїми загребущими очима глибоко в морське бездоння й оперізує нашу планету заплутаним у безконечність дротяним лабіринтом.

Втискає вона безжально людей у залізобетонні скляні коробки й давить їхню людську гідність у своїх крижаних обіймах.

Із потемнілих із древности постументів сп'янілі насиллям бездушні автомати стягають глибокодавню мудрість, і вона вмирає тихим печальним смутком.

На шляхах, що скрегоцють зойком машин, простує стомлена людина...

Жорстока нова епоха веде її за руку в незбагнене майбуття, сповнене стрімкими вершинами й душогубними безоднями.

На її розпутьях зупиняється людина...

Їй не стає сил іти в гору, й вона лякається, щоб не скотитися у прірву.

Кричить розп'ята на вітрах, оголена і знеславлена брудними мозками споконвічна людська істина — любов.

Шматують автомати людську душу, й тужить вона за радістю, згубленою в модерному крутежі, убіганому в сірину задушливих днів.

Чи чуєш?!

Нова епоха стукає до наших вікон...

Недокінчені рядки

Листа писала...

Мережила рядки материнським серцем. У місячному сяєві, що входило крізь вікно у кімнату, розпливалася її дрібна тінь.

Над білим садом небо клало свою зоряну скатерть, і її погалили димові валуни.

Попереднього дня сніговий буревій звалив статую у саді. Меланхолійною руїною остався самотній п'єдесталь і гірко затужив у світлі холодного місяця.

Лягають на папір — страждання, горе, радість і материнська велика любов.

Час заплів волосся сивиною.

Її спокійний погляд зливається з сяєвом місяця. У ньому задревів порожній білий сад.

Біля неї снується смутон, наче плетиво тихого сну, й торкається її старечих рук.

За вікном ходить зима й шепотом обнімає турботне життя самотньої матері.

Як тихо!..

Вчора ж хурделив сердитий буревій...

Ростуть рядки. У них розкладена душа і трепетливе материнське серце.

Глибока місячна ніч упала на записаний папір, і зорі завожили до сну стареньку матір.

Заснула.

Осталися — недокінчені рядки...

Біла самота

Невідомий простував на далекі верхів'я.

Перед ним розкинулася далека гірська хвилява, а довкола нього тут же була потемнена сірість, що скигліла до нього з дахів, дерев, зі стін старезних, позеленілих. Над ними слалися сивуваті хмари кучерявими ряднами.

За домами котилася вниз до моря тяжка скельна твердь.

Її розбивали люто морські хвилі, й вона вмивалася щохвилини їхньою піною, білою та легкою, мов найлегше пухів'я.

Спотинався невідомий об покриті мохом каменюки, котрі лежали мертв'яками, порозкидані безладно на пригир'ю, і губився він у глибокій тіні, що спадала рушниками з навислих хмар.

Проходив він мостиком, викладеним таким же сіруватим каменем, а під мостиком гриміла глибочінню рвучка річка. Вона бризкала водою та ловила з-поза хмар несміливий просвіт блакитного неба.

Ішов невідомий вузькою доріжчиною, неначе пропихаючись у прочинене вузьке віконце. Крізь нього він бачив море, що мерехтилося зеленими гребенями, й білий світ на далекіх горах.

Там злетів бурею сніговій і оббілів гірські кам'яністі верхи.

Вони здригнулися й іще більше скам'яніли з холоду.

На них блукала гірка самота, й вона торкнулася невідомого.

Чиста, холодна, мовчазна.

І страшна...

Готова прибити до землі й розп'яти людську душу.

Й злякався невідомий.

Повернувся і швидко побіг у долину.

Бо там було життя і сміялася роздзвінно м'яка шовкова зелень.

Вслід за невідомим ішла біла самота.

Чиста, холодна, мовчазна.

І страшна...

Наука · Культура · Мистецтво

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Борис Антоненко-Давидович

Гірка чи гора?

(ПРОДОВЖЕННЯ)

«Володимирська гірка» — бачимо напис при вході на Володимирську гору в Києві; «З Володимирської гірки видно Поділ, Дніпро-Славутич з чудовими київськими пляжами й далекі задніпрянські простори», — читаємо в сучасному нарисі. Але чому там і там написано гірка, а не гора? Невже вона набагато менша, за інші гори, що на них розкинулася наша українська столиця, — за Батиєву, Старокиївську, Щекавицьку? Ні, не менша, тож нема причини називати її з зменшеним іменником. В українській мові слово гірка має не так зменшене, як пестливе значення: «Пахло березовими бруньками, шуміла повідь та дзюрчали струмочки з кожної гірки» (М.Вовчок). Узвишшя, менші за гору, звуться по-українському горб («Вирубала дрючок та стала на горбі» — казка), пагорок, пагорб, пагорбок («По зелених пагорбках паслися вівці», — П.Панч). Високі Дніпрові схили здавна звуться на Україні горами:

Якби взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тоді оставсь би сиротою
З святими горами Дніпро.
(Т.Шевченко)

Називав горою І. Нечуй-Левицький у своїх творах Володимирську гору, та й у народі кажуть: «Як зійдете від Лаври на Хрещатик, то побачите Володимирську гору». Тим-то треба вважати, що слушно написано в книжці «Київ. Провідник»: Володимирова гора.

**Горе-вчений, горе-майстер, біда, а не вчений,
попсуй-майстер, цигинач,
цигикало, ганджа-андибер**

«Цей горе-вчений мав зухвалість заперечувати досягнення справжніх учених і вихваляв свої горе-досягнення», — читаємо

в репортерській замітці, і нас дивує, що автор двічі вдається до однакової частини складних слів: «горе-вчений» і «горе-досягнення». Невже в українській мові нема інших слів, щоб уникнути цього повторення? Ні, вони є, але, мабуть, автор не знає їх. Замість «горе-вчений» можна сказати: біда, а не вчений, — замість «горе-досягнення» — лихо, а не досягнення. У народній мові є дуже поширений вислів попсуй-майстер: «Цього попсуй-майстра тільки гукни — одразу переведе леміш на швайку, а з швайки зробить пшин» (з живих уст). Замість вислову «горе-музикант» у народі воліють казати — цигикач («Хіба Войтенко вміє на скрипці грати? Тільки цигикає. То цигикач, а не музикан» — з живих уст), цигинало.

Замість «горе-богатир» Російсько-український словник за редакцією А.Кримського пропонував іронічний вислів — ганджа-андибер від імені героя історичної думи Хвеська Ганджі-Андибера. Що ж — і такий вислів може знадобитися в творі відповідного жанру.

А взагалі не слід користуватись одним тільки висловом, коли є їх кілька, та ще, до того, таких соковитих, як ті, що наведено вище. Учимося в народі образности вислову! Це ж у народній пісні чуємо: «Ой лихо не Петрусь — лице біле чорний вус».

Госпіталь чи шпиталь?

Читаємо в газеті: «Ми лікували його в госпіталі, допомагали, як могли», — і виникає питання, давнє українське слово шпиталь, що й досі живе в наших Українсько-російському та тритомному Російсько-українському словниках. Щоправда, стоїть воно там під рубрикою розмовного слова, цебто такого, що трапляється тільки в розмові, а не в літературі, але це не зовсім відповідає істині. У VI томі Українсько-російського словника до слова шпиталь наводиться такий ілюстративний матеріал: «Треба рятуватися, спочити, полежати у шпиталі або санаторії, а нема за що» (М. Коцюбинський); «У першому ж бою його легко поранило в руку, і він два тижні пробув у шпиталі» (О. Донченко); «Червоноармієць Семен Дудно повертався Броварським лісом з польового шпиталю в свою частину» (Н.Рибак). На втворений від іменника прикметник шпитальний цей словник дає ще ілюстративний матеріал з класичної та сучасної радянської літератури: «Ся жінка вміє бути не раз веселою, як тьотя Саша, і підтримує в домі зовсім не шпитальний настрій» (Л. Українка); «Шпитальні вартіві незабаром помітили групу людей» (О. Гончар). З цих прикладів бачимо, що слово шпиталь та утворений від нього прикметник шпитальний є не тільки розмовне, а й літературне, яким послуговувалися не лише класики, а й сучасні письменники.

У народній мові, куди це слово прийшло чи не з козацьких ще часів (Трахтемирівський шпиталь для покалічених та старих запорожців), воно відоме більше в значенні притулку для старих і калік («Про тебе і в шпиталях шепчуть» — М.Номис), у літературі цього слова вживають більше в розумінні військової лікарні.

Слово шпиталь зафіксував у своєму словнику, складеному ще в першій половині XIX сторіччя, П. Білецький-Носенко. Воно не суто українського походження, а утворилося з німецького як і багато інших слів типу цибуля, цегла, друкарня, котрі наша мова, узявши з німецької, згодом освоїла цілком. Але чим слово шпиталь гірше від госпіталь, яке теж прийшло — з французької — у російську мову, а відтіля й до нас? Принаймні за словом шпиталь є давня народна й літературна традиція.

Двоєчник, двієчник, двійкар

Назва «двієчник», що стосується учня з поганою успішністю в навчанні, завдає прикрощів та клопоту не тільки батькам, учителям, навіть і працівникам редакцій наших періодичних видань.

Одна школярка з Тернопільщини прочитала в молодіжній газеті слово «двоєчник» і питає батька, як правильно слід назвати: двоєчник чи двієчник? Батько, не замислюючись, відповів: «Розуміється, двієчник!» Так само відповіла дівчині й учителька української мови, до якої з цим запитанням звернулася учениця в школі.

Звинувачивши поважати все, що надруковано в газеті чи в книжці, допитлива дівчина звернулася до редакції молодіжної газети, прохаючи пояснити їй, чому в газеті надруковано «двоєчник», а не «двієчник» і яке з цих слів буде правильне. Літпрацівник газети відповів учениці достоту так: «Галю! Слово «двоєчник» утворене від слова «двійка». В закритому складі «двій» стоїть і, а у відкритому «дво» це і чергується з о, тому й правильно треба писати «двоєчник».

Українськомовний від такої відповіді батько школярки вдавсь до редакції журналу «Україна», де траплялося йому читати не раз слово «двієчник». Редакція «України» відповіла, стверджуючи свої погляди щодо написання «двієчник». Отже, виникла проблема: на чийому боці правда — чи слушно відповів дівчині літпрацівник молодіжної газети, чи мають рацію журнал «Україна», учителька української мови, де вчиться Галя, та її батько, що обстоюють слово «двієчник»?

Слово двієчник утворилося від іменника двійка, але правило чергування і з о та е у відкритому складі на зразок стіл-столу, піч-печі, про що писав Галі літпрацівник молодіжної газети, тут ні до чого. У цьому випадку діє закон не фонетичний, а морфологічний, що розглядає походження слова, а не звукові зміни в ньому.

Візьмімо іменник кіл: у родовому та інших відмінках, де буде відкритий склад, за фонетичним законом чергування і перейде в о — кола, колу, колом, на колі. А якщо ми візьмемо похідне від іменника кіл слово кілочок, то, хоч тут перший склад відкритий — кі, але і в ньому залишилось, а не перейшло в о — кілочка. Чому? Бо тут уже діє закон морфологічний, який не вважає на відкритий склад, а вимагає вимовляти слово з тим звуком, від якого це слово утворилося.

Те саме можна сказати й про слово двієчник, у якому і не переходить в о, а залишається, бо воно було в слові двійна. від якого утворилося.

Синонімом до слова двієчник може бути таке ж похідне від іменника двійка слово двійкар, утворене за аналогією з іншими іменниками з суфіксом -н, наприклад: шапкар — від слова шапка, байкар — від байка.

Отже, якщо підходити до цього питання науково, то буде — двієчник або двійкар, але тільки не двоєчник.

Дебошир, дебоширство, бешкетник, бешкет

Наші газетярі вподобали слова дебошир, дебоширство, дарма що ні в класичній літературі, ні в народній мові їх не почуєш. Ми часто читаємо на шпальтах наших газет: «З дебоширами треба повести рішучу боротьбу»; «Дебоширство в місцях відпочинку трудящих — недопустиме явище»; «Затриманий п'яниця продовжував дебоширити».

Нема ніякої потреби вдаватись до неукраїнських слів, які до того ж не кожний розуміє на Україні, коли є всім відомі українські слова: бешкетник («бешкетники свистіли пронизливо й неприємно». — О.Ільченко), бешкет («Ідіть, хлопці, не чиніть бешкету». — С.Васильченко), бешкетувати («Сором ховатися — умів бешкетувати, зумій і відповідь казати». — С. Васильченко).

З цього стає зрозуміло, що й газетним рядкам пішло б на краще, коли б там було написано «З бешкетниками треба рішуче боротися»; «Бешкет у місцях відпочинку трудящих — недопущенна річ»; «Затриманий п'яниця бешкетував далі».

«Бандури будять минуле – сурми в майбутнє зовуть»

(Продовження)

(З ПРОМОВИ НА ПОСВЯЧЕННІ ІНСТРУ-
МЕНТІВ ДУХОВОЇ ОРКЕСТРИ СУМ -ТРЕМ-
БПА- В МОНТРЕАЛІ 29.XI.70)

Диригент мгр. В. Кардаш

Треба однак вистерігатися людей, які переконані, що вони «розуміються» на музиці і «знаються» на оркестровому ділі принаймні десять разів більше ніж диригент. (Важко повірити, щоб Монреал у тому відношенні міг бути виїмком!) Прошу Вас: якщо Вам належить на оркестрі чи хорові, то залишіть найсуттєвіші справи тих ансамблів таки за диригентом. То не означає, що він сам має усе плянувати і виконувати. Ви допомагайте йому, але допомагайте не самою лише критикою, хниканням і наріканням. Допомагайте ділом, то діло й буде. Існують також погляди, що духові оркестри придатні тільки до маршів, і виступів надворі, — на вулиці, на площі, в парку тощо. Можуть бути спроби визначити ваш ансамбль до нижчої класи — зараховуючи його до категорії т.зв. «марчинг бендс». Не слухайте їх. Не звертайте на них уваги. «Марчинг бендс» є окремий тип оркестру; вони вживають переважно одноклявішних і виключно бляшаних інструментів з окремими звуковими еластичностями (тембр, теситура) та з великими секціями ударних а також відділами прапороносців. Наші оркестри Торонто, Монреал багатші різноманітніші своїм складом (крім міді, мають теж різні види дерев'яних та інших інструментів), що поширює їх виконання можливості спроможності. Вони в основі подумані ближчими до типу т.зв. «концерт-бендс», і як такі — при відповідній підготовці і відповідному репертуарі — мають всі шанси і повинні виступати також і на концертах. Так, як це водиться з того типу оркестрами. Ваша оркестра має бути Ваш ще один мистецький ансамбль, а не лише отаке собі «бум-дзін» до дефіляди чи паради. При такій постановці і мораль оркестрантів буде вищою, кращою. — їм цікавіше буде до такої оркестри належати. Добре вивінувана і належно вишколена духові оркестра є здатна виконувати і культурно пережити слухачеві й творити симфонічної музики. Її можна — при збереженні певних передумов — з успіхом уживати для супро-

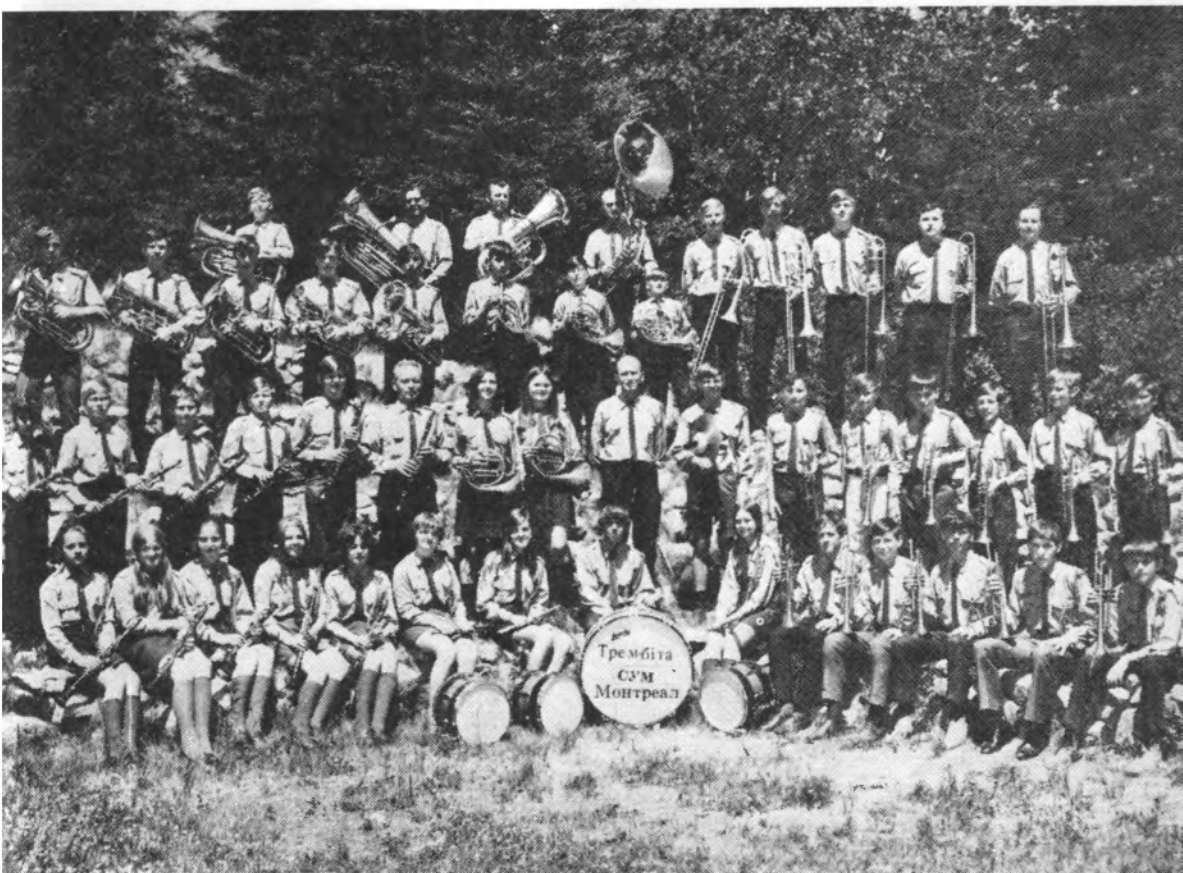
воду великому хорові, — вона, в потребі, може бути поділена і сповняти окремі функції своїми частинами, секціями тощо.

Якщо йдеться про підбір творів за важкістю виконання, то зрозуміло, що молодому ансамблеві не треба пориватися на складніші твори, пам'ятаючи, що величина, складність і об'єктивно-музична велика вартість твору, що за нього береться виконавець, ще не визначають величини самого виконавця, не визначають його калібру, як мистця. В оркестрі, як у всьому іншому, не так важке, за що хтось береться, а що він з тим, чи з того здатний зробити, щобто вирішує якість виконання.

Для прозорішого з'ясування репертуарної політики застосовуваної у нас я дозволю собі пригадати закінчення сумівського Злету на «Верховині» три роки тому. Внизу з площі вимашеровували струнні, смагляві колони юначок і юнаків, — наших дітей. Високо, на схилі гори відбирала дефіляду президія Злету, грала наша оркестра. Всі, хто тоді був там, згодяться, що це була прекрасна, незабутня картина, рідкісна хвилина у житті. Як сьогодні бачу: ми граємо «Хмеля», а Ви — стоячи на верху гори, вище нас, — спостерігаєте усе, слухаєте і... в багатьох з Вас — сльози на очах... Сльози радості, сльози глибокого зворушення, — і то не лише на вид струнних колон нашої молоді, яка крокує з нами за наші ідеї... Ви тоді, можливо навіть того не усвідомлюючи, плакали також за своєю молодістю, що промайнула степовою чайною, за в'юнкими стежинами своєю молодістю, росяними ранками, за теплим порохом під босими ногами у глибоних суголовках рідних піль, за веселим дзюрчанням весняних ручаїв і дзвінким щебетом солов'я, за п'яним ароматом жасміну й черемхи, за всім іншим, чого нема тут, і що картина вимаршу молоді і звуки «Хмеля» Вам пригадали, навіяли. І, озвавшись найніжнішим трепетом у Ваших душах... ожили спогади, що ними живете все життя, що бережете їх як святощі, як голубу мрію... Спомини з подібних Сокільських Здвигів, з походів на Лисоню, Маківку, Підлисся, просвітянські ювілеї, згадки про тих, хто з нами йшов і впав, і тих, хто ще нині догорає в снігах Сибіру, Караґанди, Нолими... Бо такі властивості і сила рідної пісні і музики. По здатності розворушувати, емоційно збуджувати, викликати й конденсувати враження й образи тільки очевидне наближення смерті може якоюсь мірою рівнятися з музикою. (Перед смертю у нас в одну мить, як на долоні, стає все наше життя.)

А тепер питання: якби тоді замість «Хмеля» ми були навіть дуже добре виконували якийсь твір, що його найкомпетентніші музикологи визнали за найкращий (якщо таке щось можливе!) — чи він був би так глибоко розворушував, чи викликав би ту слялю емоцій, образів і ремінісценцій, як оті наші рідні мелодії? — Правда, що ні.

Отут і вказівка на місію Вашої оркестри, звідси загальна напрямна її репертуарної політики: насамперед і передусім своє, своє рідне, непідмініме й незаступиме, бо воно — наше «Євшан-зілля» (і то зарівно старшим як і молодим). Грати щось, що приносило б хоч якусь часточку, крихіточку України. І не обманюймо

«ТРЕМБІТА» ОРКЕСТРА ОСЕРЕДКУ СУМ МОНТРЕАЛЬ

себе, що тієї України найбільше потребує наша молодь, наші діти. Вони без неї гідні жити. А ми — ні! Але маючи, люблячи і плем'яючи ту Україну самі, ми — в одній рідній музики — прищепимо її і в наших діточок, в нашої молоді. Бо немає кращого виховного засобу понад живий приклад до наслідування.

Певно, що звуки «Хмеля» та інших наших пісень тоді на «Верховині» інакше відзивались у душах Ваших дітей ніж у Вас. Але і вони, Ваші діти, полюбивши ці пісні у нашому виконанні — самі по заняттях всіляко собі їх підспівували, підсвистували і підсогонували. І мені — а вірю, що й Вам — ці їхні принагідні мугикання звучали милозвучніше від хто зна яких симфонічних шедеврів. Отак з нашою піснею. Вони (наші діти) сприймали відлуння своєї Вітчизни, що — посіявшись зерном задушевних пісень, розмашистих, плавних і кучерявих мелодій — при щасливому збігу обставин може прорости і розвинути в палку любов до Країни своїх батьків. А пам'ятаєте якою гордістю сяяли їхні очі, якою радістю спалахували їхні погляди, з яким пістетом вони ставились до тієї своєї оркестри? Молодь відчуває органічну потребу організованості, має природній гін до великого, блиску й висоних поривань.

Наше діло їх відповідно темперувати спрямовувати й раціонувати. Бо як фізично, так і духово «людина є тим, що вона їсть». І прояви нинішнього звиродніння молоді є великою мірою результатом тієї музики, що її вона (та молодь) слухає і нею живе. Тому у підборі музичної дієти треба бути не менш компетентним і відповідальним ніж, нпр., у підборі лектури підліткам. Здійснювати це продумано, методично, логічно й послідовно, з прицілом пам'ятаючи, що музика, більш ніж прийнято уважати, впливає на формування людини. При тому не попадати в будьякі скрайності. «Бандури будять минуле — сурми в майбутнє зовуть»... — каже наша сучасна поетеса Ліна Костенко. Не знаю чи можна точніше лаконічніше окреслити ролі тих двох родів інструментів. І цими словами я хотів би звернутись до Вас, оркестранти, молоді подруги і друзі. «... Сурми в майбутнє зовуть...» — Чуєте, як величньо і проречисто?! — Тож дорожте і гордіться своїми інструментами, що ними ще сурмачі древньої Русі супроводжали няжих воїв у походи, в бої до перемог. Вони (ті горни) дзвеніли глухо в добу поневолення, їхні світлі соняшні звуки прорізували етер у хвилі радості. Ваші інструменти — це ваша зброя. Тож оберігайте і вживайте їх як зброю. Вдосконалюйте свою гру, — хай з кожним виступом підвищується ваш виконний рівень. Хай неповторна, заповнююча краса українських просторів, велич історії і глибина культури нашого народу — оживляючи й оновлюючи Ваші душі — охороняють Вас від шкідливих впливів асиміляції, не дадуть Вам стати мертвими душами в живих тілах (такі найстрашніші!), а збережуть на службі ідеї рідного народу, його боротьби за волю, за розвиток рідної культури. Шануйте і слухайте свого доброго і широго диригента. Він ваш головний стратег і командир. З ним Вам перегортати сторінки своїх спроб і успіхів.

Вам, Пане Диригенте, бажаю перш усього витривалості, кріпкого здоров'я, виrozumіння і терпеливості, бо хто, як хто, а я добре знаю, що Вам треба проходити і що Вас чекає. Бажаючи Вам якнайкращих і якнайвсесторонніших успіхів, я впевнений, що Ви зумієте забезпечити Вашому ансамблеві високий рівень методичної підготовки, що, виповнюючи свою роботу глибоким змістом, Ви плекатимете нерозривність, ідейну єдність поколінь, що під Вашим керуванням наша юнь натхненно виконуватиме крилаті пісні нашої генерації, що з них виростатимуть гідні спадкоємці великої справи. Я певний, що у праці над репертуаром Ви передовсім черпатимете з животворного джерела пісенної культури нашого народу, і що при дружній співпраці усіх заінтересованих Ви виведете Вашу оркестру на замріяні вершини чистих гір.

Хай не покидає Вас творчий запал, хай дзвінко лунає Ваш урочистий спів про велику любов до Вітчизни!

Наше найвище призначення — своєю діяльністю й творчістю втримувати комбативного духа народу. Ми мусимо докласти всіх зусиль, щоб конструктивними творчими діями доказати нашу співзвучність з визвольними діями в минулому й з важливими процесами сьогодні й завтра, щоб з честю і до кінця виконати свої обов'язки так, як їх розуміє і чекає наша підневільна, але нескорена Батьківщина.

ЕДВАРД КОЗАК

МИСТЕЦЬ КАРИКАТУРИ Й САТИРИ

Українська громадськість в Америці збирається відзначити на початку 1972 року 70-ліття відомого й славного мистця-карикуриста Едварда Козака та вшанувати його довголітню діяльність як редактора українських гумористично-сатиричних журналів.

Мало котрому мистцеві у світі доля дозволила працювати майже 40 років редактором чи ілюстратором гумористичних журналів, а в нашій історії — це перший випадок. Були у нас карикатуристи й перед Козаком, були й є мистці-карикуристи за його часів, але ніхто з них не створив в українській журналістиці своєї епохи так, як це зробив Е.Козак.

Його успіх залежить не лише від великого й виїмкового таланту карикатуриста, чи від незвичайної гостроти і влучності його обсервації, але теж у великій мірі і від його літературних здібностей, бо Е.Козак є неабиякий гуморист-фейлетоніст та блискучий сатирик. Якраз цих рідкісних здібностей потрібно, щоб бути редактором, ілюстратором і душею гумористичного журналу.

Бувають на світі різні гумористичні журнали, почавши від чисто розвагових, побутових до політичних чи літературних. Одні мають за завдання лише бавити й веселити, другі мають вже якесь «виховне» чи «педагогічне» завдання, вони висмівають янісь нездорові прояви на те, щоб їх більше не було.

Вістря каринатури й сатири Козана (популярно знаний як Еко) все було спрямоване проти наших ворогів як і проти наших власних слабостей, недосконалостей, поодиноких чи збірних помилок та необдуманих і легковажних промахів, проти цього всего, що нас компромітує, що нас ослаблює чи понижує.

Журнали, які редагував і редагує досі Е.Козак, все були висловом здорової громадської opinio, вони ясно й відважно заторкували всі наші актуальні громадські, політичні, і культурні болячки. Козак ніколи не вагався зачепити каринатурою, гострим словом іноді влучною реплікою, неодного з наших відомих діячів, якщо вони чимнебудь провинилися, або не стояли на висоті своїх завдань. Через бран у нас — як недержавного народу — нормальної суспільної організаційної побудови (як наприклад демократичного парламенту, чи безпартійної преси) — нема в нас суспільної трибуни, з якої можна було б засуджувати нездорові прояви і тому в таких обставинах гумористичний журнал часом стає одинокою трибуною, на якій можна публічно заторкнути, бодай сатирою, деякі неприємні справи.

Колись по наших містах і селах був звичай давати виставу у свято св. Миколая, підчас якої діти діставали подарунки від св. Миколая й ангелів, а дорослі очікували на вичислення «гріхів», що їх чорт вичитував всім тим, які впродовж року чимсь провинилися. Щоправда, про ці «гріхи» ціле місто чи село знало, їх приватно осуджувано, але явно і прилюдно перед всіми людьми про це міг сказати безкарно «чорт» раз на рік в день св. Миколая. На чорта за це ніхто не обурювався, бо люди вважали, що для здорового суспільного життя якогось критичного чинника потрібно... Однак це була критика виключно локального характеру, яка охоплювала янесь село, містечко, якусь дільницю більшого міста, або якусь певну суспільну верству. Ролю «всенародного чорта» приходилось сповняти у нас гумористичним журналам.

І сьогодні, з перспективи 40 років діяльності Е.Козака, можемо ствердити, що він стояв непохитно на сторожі українських національних інтересів, навіть коли грозило йому попасти під суд чи конфіскацію журналу, як це траплялося під Польщею, чи приходилося йому зазнавати різних атак явних і скритих — від ображених більших чи менших наших авторитетів. Про свою службу народові Е. Козак міг би сказати за словами Івана Франка:

Ти, брате, любиш Русь,

Яж не люблю, сарана!

Ти, брате, патріот,

А я собі собака.

Ти, брате, любиш Русь,

Як хліб і кусень сала. —

Яж гавкаю раз-враз,

Аби вона не спала.

Ти, брате, любиш Русь,

Як любиш добре пиво, —

Яж не люблю, як жнець

Не любить спени в жниво.

КОМАР

«Ко́м» фінансовий тиждень. Прямі гроші до К. Г. П. Як же відомо, в Москві, як і всюди, поширюється «жидізм».

У ГОСТЯХ В БОЛЬШЕВИКІВ — Позвольте, господа! Ми для вас ще буржуазну печеню піднявши.

Ти, брате, любиш Русь
За те, що гарно вбрана, —
Яж не люблю, як раб
Не любить свого пана.

Бо твій патріотизм —
Празнична одежина,
А мій, то труд важкий,
Горячка невдержима.

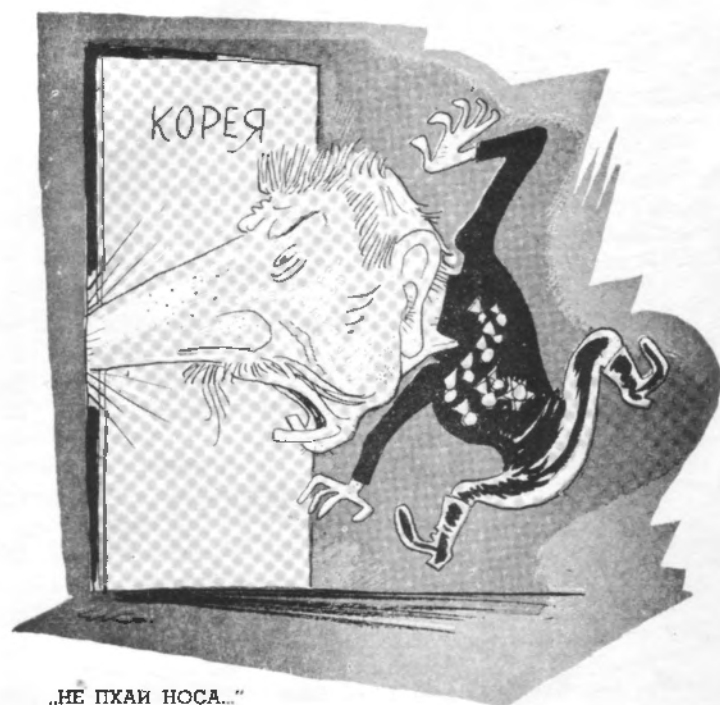
Бути «голосом народу», його сумлінням не є легкою справою. На це потрібно справжнього, а не декларативного патріотизму, великої видержливості, а передовсім сильного характеру. Потрібно ідеалізму, щоб дивлячись стільки років на все критичним оком, не потрапити у критикоманію і моралізаторство, або не зневіритися всякими інтригами й особистими атаками. Крім цього треба мати благородне серце і великодушність, щоб постійно прощати всі незаслужені і несправедливі напасти.

Є ще одна прикмета в особистості Е. Козака — це його вміння ясно бачити проблеми. Часом аж навіть тяжко зрозуміти, як одна людина, без спеціального апарату репортерів, потрапить бути точно поінформована про те, що у нас діється, та у всіх ситуаціях (а вони часто бувають досить заплутані) виразно бачити загальний інтерес народу і його завзято обороняти. Тут без «здорового розуму» (як це у нас казали) обійтися не можна. Цей ясний розсудок Е.Козак виніс зі здорового українського села, цього села, в якому традиції, старі звичаї і громадська опінія були у великій пошані. Завдяки їм наше село могло перетривати не одне лихо-ліття та всякі ворожі навали. Про цей здоровий кодекс честі українського села пише Валентин Мороз описуючи Космач і гучулів у «Хроніці спротиву» — «...неможливо зламати людей, зробити їх рабами, поки не вкрадеш у них свята, поки не збуриш традиції»...

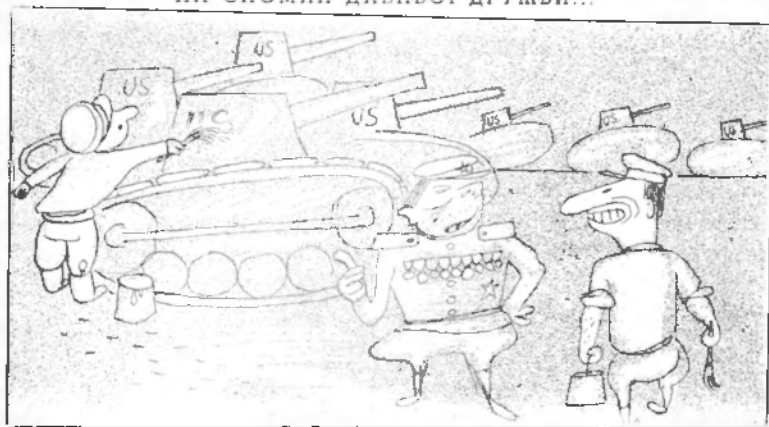
Е. Козак вийшов із підкарпатського села, він народився в 1902 році біля Стрия в селі Гірне. Середню школу він закінчив у Стрию і у Відні. В 1919 році Е.Козак служив добровольцем в Українській Галицькій Армії а спогади з війни, яку він бачив юнацькими очима, він зберіг на ціле життя, вони часто стають темою його історичних образів та ілюстрацій. Після закінчення війни Е.Козак вступив до малярської школи Олекси Новаківського у Львові. У школі він виявив великі здібності до рисунку й карикатури та почав він поміщувати свої перші карикатури в гумористичному журналі «Зиз» у Львові, якого редактором був Лев Лепкий. Пізніше Е. Козак став сам редактором «Зиза» від цього часу він зв'язав свою долю з журналістикою на ціле життя. Коли «Зиз» перестав виходити в 1933 році, на його місце появився новий гумористичний журнал «Комар» і Козак — Еко — був його редактором аж до осені 1939 року, коли, через воєнні події, журнал перестав існувати.

Крім праці в «Комарі» Е.Козак ще займався книжковою графікою, рисуючи обкладинки й ілюстрації для журналу молоді «Дзвіночок» та для газет, книжок і календарів видавництва Івана Тинтора у Львові.

Лис

НА СПОМИН ДАВНЬОЇ ДРУЖБИ...

У Львові Е. Козак належав до товариства мистців – АНУМ (Асоціація Незалежних Українських Мистців) як також до товариства літераторів – Товариства Українських Письменників і Журналістів. В обидвох цих товариствах він був дуже діяльний член і втішався симпатією своїх товаришів за приємну вдачу і за товариську услужливість.

В роках 1939-1941 Е. Козак перебував у Кранові, де він ілюстрував видання Українського Видавництва а також ілюстрував карикатурами стінну газету в таборі для втікачів. В 1941 році Козак повертається до Львова, де на той час зібралося багато мистців і діячів культури з цілої соборної України. Мистці зорганізувалися в «Спілку Праці Українських Образотворчих Мистців» заступником голови якої був Е. Козак. Як член управи Спілки, Козак багато натрудився при організації багатьох великих збірних виставок українського мистецтва у Львові, а крім цього ще знаходив час на свою особисту малярську творчість. Його гротескова композиція «Ярмарок» дістала першу нагороду на одній виставці у Львові. Провідну роль в організації мистців Е. Козак проявляв і на еміграції в роках 1946-1950, будучи тоді головою Української Спілки Образотворчих Мистців у Німеччині. За час його головування Спілка влаштувала кілька виставок по різних містах Німеччини й Австрії, видала два числа журналу «Українське мистецтво» один великий альбом кольорових репродукцій «Українське мистецтво» і монографію про Г. Крука, А. Павлося і Б. Мухина (текст С. Гординського). В Німеччині Е. Козак відновив гумористичний журнал, який тепер називався «Лис». Політичні карикатури, а особливо карикатури Сталіна в «Лисі Микиті», зацікавили західно-європейську пресу в якій нераз появлялися репродукції з «Лиса Микити».

З переїздом до Америки, Е. Козак переніс видавництво «Лиса Микити» до Детройту і журнал там появляється раз на місяць вже 20 літ. В Америці Е. Козак здобув собі популярність серед американського громадянства рисунковими фільмами для шкільної молоді як теж виступами в телевізії в Детройті як рисівник-імпровізатор у програмі для дітей і молоді. Він опрацював короткометражові фільми (рисункові) – «Музичні історії», «Мітологія» і «Історії з класичної музики» для американських шкіл і за них дістав він краєву нагороду від організації американських учителів. Мистець теж радо ілюструє українські видання для молоді – «Веселку», Бунвар Вагилевича та кілька книжечок для дітей. Е. Козак вміє вставитися в психологію дитини і його ілюстрації дитячих видань є під кожним оглядом найкращі.

На американському континенті Е. Козак знаходить більше часу для станкового малярства, творячи більші олійні чи гвашові композиції. Є це переважно твори на історичні теми з визвольних змагань 1918-1920 рр., або про наше село, точніше про підкарпатське село і про Гуцульщину. Ці малярські твори мають великий успіх серед українців в Америці, а щорічні виставки Е. Козака притягають багато глядачів.

Не зважаючи на те, яке місце мистецтвознавці признають малярській творчості Е. Козака, він вже увійшов в історію укра-

РІС

РІЗДРО ХРИСТОВЕ, 1970

Зізда їм ся об'явив
Кремлівський зловивла.

ЛІСТ З АМЕРИКИ

— Як він там горіє, мій синочок: н'є горіє
зу і закуше сухою картоплиною!

АМЕРИКАНСЬКИЙ МИКОЛАЙ

їнського мистецтва як визначний і оригінальний мистець-карикатурист.

Карикатури Е.Козака відзначаються в першу чергу психологізмом. Мистець вміє одним рисунком, малою гримасою віддати вдачу людини, передати її настрій чи відтворити певний тип і тому ці карикатури є дуже комунікативні. Рисунок Ека є простий, такий простий, що тяжко собі уявити щось простішого, але за це він промовистий, бо весь наголос є положений на психологічний вираз. Козак є насправду віртуозом коли йде про зображення психологічного портрету людини та її фізичної подібності і то дуже елементарним рисунком. Карикатури Е.Козака не є ні силувані ні стилізовані, він висловлюється спонтанно і вільно легким рисунком або чорною силуеткою, нема у нього закріпленості стилю чи манірності, як це часто можна спостерігати в інших карикатуристів.

Інтелегентність карикатуриста полягає в тому, що він потрапить представити кожну проблему рисунком і то рисунком власним, оригінальним і легко зрозумілим. Так як добрий рекламовий афіш має відразу показати глядачеві про що йдеться, має вназати яким і переконливим рисунком основну ідею реклами, так само в карикатурі рисунок має представити затронуту проблему якнайвиразніше. Винахідчивість Е.Козака є величезна. Він так все ясно видигає проблеми, що з першого погляду можна зрозуміти, що він нам хоче сказати.

Козак часом послуговується для ілюстрацій українськими приповідками, текстами творів наших класиків, народних пісень чи колядок. Через це його гумор не все є вповні зрозумілий для чужинців, але за те він є більше соковитий для нас.

Гумор Е.Козака є інтелегентний і все актуальний. Щоб зрозуміти всі його карикатури треба бути втаємниченим в українське громадське, політичне і культурне життя.

Мистецтво Е.Козака це не «мистецтво для мистецтва» чи пошуки нових шляхів в естетиці, його мистецтво є «заангажоване», воно служить щоденним потребам народу.

Довголітня мистецька й журналістична діяльність Е.Козака — це бачений в кривому зеркалі літопис українського життя останнього півстоліття, — це галерія сотень портретів-карикатур українських діячів.

В. ПОПОВИЧ

Виховники

РЕЛЯТИВНІСТЬ ОЦІНКИ

Проф. Р. Драган

Ми жадібно шукаємо за особовостями серед нашого оточення, щоб їх наслідувати, або чогось навчитися від них. Життя таке пребагате, що кожна нова поява — це для нас нове відкриття. В театрі, в кіно, в телевізії знаходимо типів (характери), яких любимо, або ненавидимо. Вони допомагають нам вибирати те, що гарне й добре, і відкидати те, що погане. Але часто, дуже популярна особа для нас є тільки маскою, або загальним типом, і складної її особовости ми ніколи не знатимемо.

Візьмім, наприклад, Чапліна і Гарбо. Дуже популярні прізвиська і мільйони людей, коли почують їх, мають силуети тих осіб перед собою. Деякі їхні характеристичні риси нам відомі з фільмів, але це все. А чи знаємо ми їхнє приватне й інтимне життя, історію їхнього життя з народження? Майже нічого. Іноді з'являється біографія славних людей, яка кидає деяке світло на їхню особовість. Але, щоб пізнати особовість людини треба детальних описів героїв, їхніх дій, думок, стимулів, мотивів і реакцій. Романи дають дуже добрий матеріал для студій, але і їх сьогодні пишуть так, що прочитаєш книгу і не знаєш героя.

Наша оцінка завжди буде дуже релятивна, бо вона залежна від нашого виховання й середовища, в якому ми виросли. Зріла людина шукає стійких і наукових критеріїв, бо саме те, що нам подобається, може бути в першому моменті переконливе, але не стійке. Нас може захопити чар популярности і, йдучи за загальною олінією, можемо зійти зовсім на манівці в оцінці даної особи. А наш смак і наше упередження можуть ще й погіршити справу. І тому, коли дивимось на інших, подивімся і на себе самого. І перше враження ще далеко не все, воно може розвіятись, як дим. Треба досвіду й ще раз досвіду.

Зовнішній вигляд людини дуже часто обманює нас. Анатомічні прикмети нашого тіла мало пов'язані з нашою поведінкою. Дівчина, наприклад, з зеленими очима робить на нас дивне враження, але коли вона надіне чорні окуляри, це враження зовсім змінюється. Людина з гострими, виставленими зубами робить на нас агресивне враження, але вона може бути зовсім не агресивна.

Тип обличчя, що залишився у нашій пам'яті, можемо прикласти до іншої людини, але інша людина з іншим обличчям може бути таким самим типом. Плескатий ніс робить прикре враження якогось дегенерата, але людина ця, власник цього носа, може бути гарною, доброю людиною. Великі руки роблять враження, що їх власник робітник, але їх власником може бути й інтелектуал. Гарне обличчя дівчини, ще не є доказом, що таким гарним є й її характер. Борода, вуси, довге волосся, що його тепер так люблять носити молоді люди, можуть хвилюво приховати особовість, але тільки хвилюво. Жодна борода не може додати людині ваги

Голос людини теж може зробити нам несподіванку. Фізично міцна людина, атлет, може говорити тихенько. Навіть одяг людини може ошукати нас. Адже жінки носять черевини на високих заклубках, щоб додати чару своїм рухам. Кожна жінка знає який напелюх їй до лиця, і як можна замаскувати ним «недоліки». Одежа військовика, священика чи сумівця викликає окреме враження і має своє психологічно зумовлене призначення.

Все це так, але, з другого боку, не забуваймо, що й зовнішні прикмети нашого тіла, голосу, навіть одяг, який носимо, а особливо наші рухи — часто підкреслюють і драматизують деякі характеристичні риси нашої особовості. Це добре знають театральні актори, бо це їхня професія. Треба б великої окремої студії щоб проаналізувати порушене питання. Згадаємо лише, що расові й зовнішні прикмети поведінки часто допомагають нам здогадатись, хто ця людина, якої національності, або навіть, із якої території вона походить. Наприклад, звук мови, якої не розуміємо, і жестикуляція легко покажуть нам, хто італієць, а хто швед. Хід людини, ношення напелюха на голові, стискання руки на привітання, усмішка — часто допомагають нам в оцінці характеру. Навіть характер письма, а то й спосіб вживання ложки під час їжі можуть нам дещо сказати про характер даної людини. Це ті характеристичні риси, що їх мистець висловлює, підкреслює і вкладає в карикатуру.

Проте й тут треба бути обережним в оцінці людини й перевіряти наші спостереження. Наприклад, зношені ззаду заклубки говорять про впертість, штивність, доктринерство, а одночасно й про енергійного, незламного ідеаліста. Є й речі, які переконують своєю безоглядністю. Наприклад, недбало одягнена людина це, безперечно, людина недбала, хоч вона може бути дуже здібна, інтелегентна й освічена.

Освіта, виховання й приналежність до певної класи суспільства чи середовища змінюють поведінку, але не змінюють здібностей і рис характеру. Культурно поводитися може й людина зі скромними життєвими засобами, а некультурною, навіть комплетним простаком, може бути й дуже багата людина. Вища класа — це ще не культура. Також і дуже здібні люди не обов'язково мусять бути культурні. Напр., Бетховен, геніальний музик, в житті був малокультурним, у деяких ситуаціях поводився, як дикун. Одержимий великою ідеєю гуманізму Швайцер у відношенні до себе самого і свого практичного життя був дуже недбалим. Є й люди-сноби, зарозумілі в тому, що високо освічені, або дуже багаті чи еле-

гантні, вони звихнені в іншому напрямі. Бо вже самий снобізм понижує людину. Вивищити людину може тільки врівноважена, поглиблена особовість.

Є й загальні типи, що їх визначаємо на географічній, історичній, расовій, мовній базі. Але й вони стереотипні і можуть звести нас на манівці. Напр., американці, індіанці. Про шкотів говорять, що вони скупарі, але є різні шкоти. Про шведів кажуть, що вони п'яниці, але хіба кожен швед п'є? Чи англійці всі «холодні», а українці всі «теплі»?

Часто людей судять, маючи на оці якусь мету. Наприклад бізнесмен оцінює людину, чи вона надається до торгівлі. Як бачимо, його оцінка особиста, обмежена. В Австралії про того, хто розуміється на конях, кажуть, що він інтересна людина. Але це зовсім суб'єктивна й обмежена оцінка. Нам може хтось подобатись тільки тому, що грає на фортеп'яні, але музикальність це тільки одна з багатьох прикмет особовости. Взагалі, оцінюючи людей, нам не вільно ні любити, ні ненавидіти їх. Тут треба послуговуватися безчуттєвістю і безсторонністю.

А чи існує зовсім об'єктивна оцінка? Об'єктивний характер буде абстрактним характером, а об'єктивна оцінка буде абстрактною оцінкою. В щоденному житті, в різних практичних ситуаціях, нас завжди цікавить якась сторона особовости людини, а не її цілість, і саме на цю сторону спрямовуємо свою увагу.

Проте об'єктивна оцінка особовости людини існує, бо мусить існувати, коли ми з розумом і справедливо оцінюємо інших. І тоді класифікація добрих чи поганих сторін особовости набирає важливого, виховного й інтегрального значіння.

Основні риси завжди дають загальну й вихідну характеристику особовости, наприклад, — можемо визначити, що дана людина вперта, емоційна, покірлива, самостійна, справедлива, ідеаліст, пляновик, матеріяліст і т.п. Деякі з цих рис є позитивні, деякі негативні. Але й ті риси, що на перший погляд видаються нам позитивними, можуть на практиці розвиватися в негативному напрямі. Наприклад, впертість може бути позитивною, або негативною рисою, залежно від того, в якій ситуації. Сумівський закон говорить про ті основні позитивні риси характеру молодого юнака, які він повинен засвоїти собі та розвивати: справедливість, точність, дисциплінованість, чесність, вірність українській державницькій ідеї, релігійність і т.п. Але молода людина мусить знати й негативні риси характеру, щоб оберігати себе від них і не потрапити в конфлікти. Збірне обговорювання на східинах різних рис людського характеру має велике виховне значення.

Психолог Олпорт подає 17.953 рис характеру, називаючи їх по-англійськи. Всі ці риси напевно можна подати й українською мовою, але на це греба б цілого словника. Проте, знаючи основні риси характеру, можна легко зрозуміти і всі інші. Деякі типи людей є виразно позитивні, або негативні, значить їх характер має виразну перевагу позитивних, або негативних рис. Але інші типи — мішані, або посередні. Людина може бути тою самою лише в певній ситуації або тою самою у різних ситуаціях. Такий тип є стійкий у позитивному, або в негативному розумінні, залежно від

ситуації. Є також типи нестійкі, неінтегровані, непевні, без власної ідеї і мети. Це люди, що загубили своє власне «я». Вони в різних і в таких самих ситуаціях по-різному поведуться. Найбільше, однак, є таких людей, що тримаються середини, або пересічного рівня.

Всі люди різняться між собою найперше загальним рівнем інтелектуальності. Далі йде рівень емоційності, а за ним рушійна сила, або здатність реалізувати ідеї і плани та досягати мети. Потім ідуть спадковість, пам'ять, фізіологія, невралгічний рівень, або ситуація психічних конфліктів, відвага, провідницькі прикмети, аспірації, інтро- чи екстравертність і контролю свого «я».

Структура особистості залежить також від потреб. Людина має різні потреби, а до них насамперед належить потреба безпеки, що від дитинства, від самого народження, нас переслідує. За нею йде потреба приємності. Потреба заспокоєння голоду підлягає першій і другій потребам. Далі йде потреба довершення чогось у житті, сатисфакції своєї вартості. Таких основних потреб є понад двадцять. Вони можуть бути фізіологічні, духові й економічні. Переважають одні, або другі, а найчастіше зазублюються одні з одними. Повністю розвинений фізично юнак потребує ідейного наснаження, без якого дарма, що він почуває себе, як без рук і без ніг. Еротична потреба може бути біологічною, але може бути й ідейною, коли юнак шукає друга життя. Потреби спричиняють необхідність різних видів поведінки у відношенні до оточення і таким чином людина засвоює собі й різні риси характеру.

Людина дивиться на своє оточення не тільки під нутром біохімічним чи фізичним, вона бачить у ньому й певну, якогось значення ситуацію. Тому людина і є людиною зі своїм «суперего» і своєю душею. Тенденція до конструктивної самореалізації є основною, специфічною потребою людини. Але, чи кожної людини? І ось тут зіткнемося з безліччю людей, які фізично чи психічно не спроможні нормально сприйняти своїх потреб і йдуть, чи блукають кривими дорогами, або взагалі манівцями. На це складається цілий ряд причин: погане здоров'я, фізична нижчість, поганий апетит, безсонність, погані сни, містичні болі, нервовість, почуття втоми, журба, надмірна чутливість, самотність, туга, брак приятелів, неспокій, розгубленість, страх, жаль, пригноблення, внаслідок критики, неуспіх, нечесність інших, непевність майбутнього, випадки людської підлоти і т.п.

Оточені такими пороками, люди не спроможні піднятися понад себе, попадають у різні конфлікти, з яких виплутатись тяжко. Часті борсаються у системі своїх психічних конфліктів ціле життя, а буває, що попадають у невиліковальну психозу. Намагаючись пристосуватися до оточення, попадають у різні хворобливі ситуації — маніяцтво, збочення тощо. В особливих випадках важкого, небезпечного захворювання, таких хворих лікують у відповідних лікарнях. Але в нашій цивілізації, особливо у важких еміграційних умовах лікувати всіх неможливо.

СУМ 6 дії

ІІІ-й Європейський Зимовий Табір СУМ

Знов минув рік, і знову нам дружинникам СУМ з Європейських країн вдалося зустрітись на Франкополі (Бельгія), реалізуючи план третього європейського Зимового Табору. Від 24-го грудня до 1-ого січня тривав наш табір, і в ньому взяли участь дружинники з Бельгії, Франції, Німеччини, Велико-Британії і Канади, Табір нарахував 63 учасники, тільки шкода, що лиш 5 дружинників прибуло з Англії.

В п'ятницю 24 грудня д. М. Федіяк від імени КУ СУМ Бельгії відкрив табір та передав керівництво табором д. Б. Хрептовському (Маннгейм — Німеччина). І так від першого дня попливла програма, що складалася з гутірок, доповідей, дискусій та прогульок.

Офіційне відкриття табору відбулося в суботу 25 грудня, коли команда, вже в повнім складі, взяла в свої руки керівництво. Б. Хрептовський — (Німеччина) — командант, Осип Рожка — (Бель-

гія) програмовий і заступник команданта, Михайло Фединяк (Бельгія) – господар, Мирося Підгірна (Канада) – бунчужна дівчат, Нестор Гайдамаха (Бельгія) бунчужний хлопців, Богдан Нагайло (Англія) хронікар, Оріся Франкевич (Німеччина) – писар.

Програма дня виглядала приблизно так: вставання і руханка, год. 7.00 рано, 8.00 – збірка до ранішньої молитви. Після сніданку з перервами гутірка аж до обіду. Обідня перерва тривала аж до 14.00 години. До підвечірня (год. 17.00) велися гутірки або прогульки. Після підвечірку аж до вечери – ще одна гутірка. День кінчався в 23.00 год. вечером. Від вечірньої збірки в 20.00 год. до 23.00 год. був час на дозвілля. Дозвілля ж вимагало уяви й ініціативи самих таборовиків, чого у них не бракувало. Очевидно, що час скоро пролітав, бо день був повний різноманітностей.

На латинські різдв'яні свята, цілий табір вирушив в дорогу до села Стер, щоб групами відвідати бельгійські родини й заспівати їм хоч кілька українських колядок. Таборовики були задоволені, а коляда нам корисна, бо дала змогу поширювати українську традицію.

Нашою другою розвагою цьогорічного зимового табору була нічна-мандрівка цілого табору в околиці. Зараз по вечері треба було всім узутися, одягнутися в темну одіж і утак в гое. 18.00 табір-поділений на 3 групи вирушив у дорогу. Дорога не була звичайна, бо кожна-група йшла через ліси і поля, виконуючи свої завдання, щоб дійти до пункту назначеного Командою на карті. Треба згадати, що між групами, робилося засідки і напади, Зв'язковий Команди (штабу) їхав автом, провіряючи виконання завдань і часову точність груп, зустрів по дорозі бунчужну дівчат, яка вже годину блукала, бо в якийсь спосіб відстала від групи. Таборовики вернулися в 3.00 год. рано. Змучені, голодні, але бадьорі.

Були й вечорі коли розвага була зорганізована в інакшому стилі. Так пригадуємо, вечір коли під проводом бунчужної дівчат переводилися гри й лунала наша пісня крізь таборову залю, під супроводом гітар й акордеонів. Ми скористали безумовно з талановитих сил наших дружинників. Володимир Панчук (Німеччина – Мюнхен) взірцево провадив співом та навчав нас нових незнаних пісень.

В четвер 30-го грудня увесь табір справляв прощальний вечір. Разом засівши при столах накритих білими обрусами ми заїдали «холодну тарілку» жартівливо й весело проводячи час. У нашій громадці лунали співи, колядки, скечі, жарти, сміхи.. а згодом перейшли ми до забави. При цій же нагоді д. О.Рожка склав-сердечну подяку командантові д. Б. Хрептовському, за його позитивне керівництво табором, як рівнож і подякував кухонному персоналові, що складався з молодих дружинників окрім головної кухарки пані Н. Матвіїв. (Бельгія).

31-ого грудня добігав табір до кінця. Всі учасники готовилися до офіційного закриття табору. Якраз перед останньою збіркою в формі Апелю вшановано 359 українських вояків, розстрі-

ЛІСОВИЙ ПРОХІД

ляних під Базаром. Відзначаючи 50-річчя безсмертного чину Базару, наш табір глибоко склонив голову перед святою козацькою могилою і безсмертним духом героїв Базару.

Відтак увесь табір, разом з гостями, українці й бельгійці з околиць табору забавлялися в таборовій залі, весело зустрічаючи Новий грядучий 1972 рік.

В суботу рако таборовини спанували свої «манатки» і роз'їхалися додів.

На мою думку такий європейський табір приносить багато користей. Треба сказати, що цього року були недотягнення, але шкода, що вони з боку доповідачів які пообіцяли приїхати та без поданих причин не приїхали. Всеодно ми щасливі, що також цей черговий Зимовий табір був загально вдалий і успішний і не розчарував дружинників. До успіхів табору причинилися гості й доповідачі: д. Мудрик, д-р Васькович Р. Дебрицький (Німеччина), мгр. О.Коваль Голова ЦУ СУМ, о.Б.Курилас ЧНІ – напелян СУМ в Бельгії, под. В.Лавриненко (Бельгія), М. Підгірна (Канада), Х.Філь, В.Панчун, П.Мозолук, Б.Бобин, Б.Хрептовський (Німеччина), А.Гайдамаха і О.Рожка (Бельгія). До успіху табору причинився й запрошений гість-доповідач член Фламандського Ділового Комітету Вік ван Брантегем.

Галина СТАХІВ
ЛЬЄЖ, БЕЛЬГІЯ.

ГОЛОВА ЦЕНТРАЛЬНОЇ УПРАВИ СУМ мгр. О.КОВАЛЬ НА ВІДВІДИНАХ ОСЕРЕДКІВ СУМА В ЧІКАГО

Після відвідин Ос. СУМА в Міннеаполіс та Мілвокі, Голова Центральної Управи СУМ, мгр. Омелян Коваль прибув у п'ятницю, 11 лютого 1972 р. до Чікаго.

Осередок СУМА ім. М. Павлушкова.

11-лютого 1972 р. Відділ Ю СУМА «ОДЕСА» при Ос. СУМА ім. М.Павлушкова вітав дорогого гостя з Європи, Голову ЦУ СУМ мгр. О. Ковалья. 80 юнаків і юначок грімким «Гартуйсь» привітало свого найвищого зверхника. Апелем командував д. П. Крутяк – булавний та д. П.Олексюк – орг. реф. Виховник Булави мгр. М. Федак вітав гостя в імені Булави та Юнацтва.

Голова Ц.У. СУМ передав усім привітання від 13 тисяч зорганізованих сумівців розкинених по 10-ти країнах світу й об'єднаних спільним кличем «Бог і Україна».

Друга зустріч відбулася із сеньйорами та дружинниками СУМ. Сходинами проводив голова О-ну д.Я.Куляс. Голова ЦУ СУМ виголосив доповідь на тему «Зберігаймо національну субстанцію в світі й продовжуймо бій за волю України».

Клич СУМ на 1972 рік є: За правду будемо битись!

Після доповіді була жива дискусія над проблемами молоді, в якій брали участь в більшості дружинники.

Відвідини громадських Установ.

В суботу, 12 лютого Голова ЦУ СУМ відвідав українські фінансові установи «Певність» та «Самопоміч», які є сталими спонзорами юнацького журналу СУМ «Крилаті». Гість радів ростом наших фінансових твердинь, бо він рівночасно виконує функцію фінансового референта Президії СКВУ.

В найбільшій Школі Українознавства у вільному світі вітав гостя з Європи директор школи проф. Берестянський. Голова ЦУ СУМ відвідав п'ять вищих клас та мав коротке слово до учнів.

Дальше пішли відвідини кооперативу «Самодопомога», видавництва М. Денисюка та крамниці з мистецькими виробами «Дельта», яку веде д-р В.Старух.

Окремо відбуто зустріч із о. радником П. Джулинським – парохом Парафії св. Володимира і Ольги.

Осередок СУМА ім. полк. Дмитра Вітовського в Палатайн.

Ос. СУМА в Палатайн гостив вперше у власному домі Го-

лову ЦУ СУМ мгр. О. Ковалю. Біля 40 осіб вітало рідкісного гостя. Сходини членів Осередку відкрив голова О. Васюк вітаючи Голову ЦУ в імені Управи, Булави, та всіх сумівців. Інформацію про працю Ос. передав д. М. Лушак, вказуючи на позитиви й негативи в праці. Мгр. О. Коваль виголосив доповідь про працю СУМ в діаспорі.

Молодші юначки передали Голові ЦУ презент з нагоди відвідин Осередку. Спільну зустріч закінчено піснею «Не пора». Опісля відбулася спільна вечерея.

Цього ж дня, 12. лютого відбулися Загальні Збори 31-го Відділу ООЧСУ в Палатах. Голова уступаючої Управи пор. С. Стрільчук привітав Голову ЦУ СУМ та всіх гостей. Мгр. О. Коваль привітав Загальні Збори від Центральної Управи та всієї сумівської молоді, підкреслюючи дружню співпрацю обох організацій в змаганні за волю України. З рамени Головної Управи ООЧСУ вітав 31-ий Відділ інж. Р. Бігун, а від каси «Певність» та Відділу Т-ва кол. Вояків УПА зложив привітання інж. С. Голяш.

Відділ Ю СУМА «БОРИСЛАВ» при Парафії св. Йосифа.

Після вислухання св. Літургії в Парафії св. Володимира і Ольги в неділю 13.2.71, Голова ЦУ рподався на Захід Чикаго, де на нього ждало в одностроях 30 юнаків і юначок із Відділу Ю СУМА «Борислав». Виховник і основоположник Відділу інж. Лев Боднар відкрив святочний Апель, яким командувала Оксана Павлівець, а якій допомагали Ірина Голод і Зенон Дуда. Головою Відділу Ю СУМА є інж. Вихрій.

Голова Центральної Управи розказав юнацтву про виховний ідеал в опрацюванні українського педагога — виховника Ушинського, звертаючи окрему увагу на такі виховні чинники як релігійність, національність і плекання рідної мови, наука та праця над собою і для загалу. Відділ Ю СУМА «Борислав» поборює всі труднощі та стало зростає завдяки відданій праці панству Боднарів та гуртові працюючих батьків, які дбають про національне виховання своїх дітей.

Осередок СУМА ім. пол. Івана Богуна.

В неділю, о год. 1-й попол. Голова ЦУ СУМ відбув офіційну візиту в Осередку СУМА ім. полк. І. Богуна. Понад 50 сумівців та батьків ждало на дорогого гостя у власній залі. Сходини відкрила новообрана голова Ос. молода Дружинниця Стефа Яцишин, а дискусією проводив д. Т. Чурма.

Мгр. О. Коваль говорив на виховні теми, проблеми СУМ та про працю СКВУ.

Друга зустріч була із дружинниками Осередку, які спільно працюють, а на останніх Загальних Зборах перебрали 5 ключових позицій в Управі. Під час сходин відбулася цікава виміна думок між присутніми.

Третя зустріч була із Управою Осередку та Батьківським Комітетом. Гостя вітав голова Б. К. п. Хомик Іван, дякуючи йому за відвідини Осередку. При спільній перекусці відбулася виміна думок над проблемами молоді між членами Управи та Головою ЦУ СУМ.

Участь в п'єсі «За сестрою».

У вечірніх годинах голова ЦУ СУМ був учасником незабутньої вистави «За сестрою» в постановці Л. Цепинського та у виконанні Театральної Студії Молоді при Парафії св. Володимира і Ольги в Чикаго. Ціла п'єса це небуденний успіх молоді, це річ, яку рідко коли можна побачити. Вона цікава змістом та повна виховних моментів, які головню в молоді викликають незабутні враження.

О.М. Бутринський мав представити присутнім Голову ЦУ СУМ, однак 15 хвилин перед кінцем п'єси, невідомі злочинці підпалили кімнату директора школи, а повно диму на балконі і в залі не дозволило скінчити вистави.

Осередок СУМА «Крути».

В понеділок 14 лютого Голова ЦУ СУМ відвідав Ос. СУМА «Крути» на далекому півдні Чикаго.

Відділ Ю СУМА «Конотоп» мав цього дня святочний Апель присвячений січневим актам, командував вовк — дружинник М. Пилипчак. Святочний наказ читала секретарка Булави Соня Окрух. Після офіційної частини та привітання Голови ЦУ, юнацтво дало коротку мистецьку частину, виконуючи в'язку патріотичних пісень в підготовці Булавної Р. Окрух. Декламувала Жовнір Наталка. Слово про січнєві роковини Самостійности і Соборности та бій під Крутами мав М.Пилипчак. Після Апелью хор старших юначок проспівав в честь гостя дві пісні. До присутніх на залі 40 юнаків і юначок мав окреме слово Голова ЦУ СУМ, заохочуючи їх до праці, удосконалювання себе, вчитися, працювати плекати рідну мову, зберігати рідні традиції, дбати про свою Церкву та бути апостолами української правди на чужині.

Окрема зустріч відбулася із сумівцями та батьками. Понад 50 учасників вислухали доповіді про стан СУМ-у в десяти країнах світу. Сходинами провадив Голова Осередку, дружинник інж. О. Бурдяк. Після дискусії пані подали вечерю для присутніх, і гостя обдаровано пластівцями виданими хором «Чайка» під дир. С.Галан, який існує при Ос. СУМА та Від ООЧСУ. Дискусія та виміна думок продовжувалася до год 11-ої ночі. Присутні щиро прощали дорогого гостя та бажали дальших успіхів у його відповідальній праці на полі виховання української сумівської молоді на чужині.

СТЕПАН ГОЛЯШ

РІК ПРАЦІ ОСЕРЕДКУ СУМ В НОТТІНГґАМІ

На самому початку треба зазначити, що Управа Осередку СУМ в Ноттінгґамі діяла вже другий рік з черги в повному складі молодих, народжених на чужині. Якщо деколи помагали сеньйори СУМ, то тільки порадою. Приємно також зазначити, що другий рік діяльності молодії Управи був далеко кращий від попереднього. З досвідом прийде також і поступ та ріст.

На підставі залучених світлин хочемо подати важливіші моменти з життя Осередку.

4 квітня 1971 частина членів Управи і кількох Дружинників з-поза Управи дали Літературний Вечір творів Лесі Українки під назвою «Лесина Лірика». Це був початок святкувань 100-ліття народин Лесі Українки. Пізніше відбулось ще дві імпрези з того циклю: окремо вшанували Лесю Українку спільно старші і та окремо Школа Українознавства. Але ця перша сумівська «Лесина Лірика» відрізнялась від інших і залишила на довго гарне враження.

Учасники вечора «Лесина Лірика» під час виступу зліва до права: д. Богдан Захарко, подр. Одарна Семак, подр. Марія Гавришко-Бджола, д. Мирон Бучок, подр. Галина Стахів, подр. Катруся Бойко Скрипець, і голова Осередку д. Михайло Кухта. Терцет на тому ж вечорі виконує пісню Лесі Українки «Контра спем сперо». Вечір повторено в Лестері і Манчестері.

22 Травня 1971 р. в Лондоні відбулась велика протимосковська маніфестація в обороні політичних в'язнів. З Осередку взяло участь біля 50 осіб молоді, і стільки ж старшого громадянства. Три сумівки на тлі кордону поліції перед московською амбасадю. Це вже було перемир'я бо перед тим була справжня війна, про що свідчать клапті з портрету Валентина Мороза.

12 грудня 1971 в день Загальних Річних Зборів Осередку група вірцевої сумівської молоді дала другий Літературний Вечір творів двох побратимів-письменників Василя Стефаника і Богдана Лепкого. Участь взяло 13 осіб і вечірка тривала понад годину часу. Знімка представляє фінал Літературного Вечора, де ціла група виконує відому пісню на слова Богдана Лепкого, а мелодія його брата Левка Лепкого «Видиш брате мій, товаришу мій». Стоять зліва до права: подр. Ірина Гложин, Марія Бджола, Стефка Мицко, Люба Фургала, д. Мирон Бучок, д. Богдан Скрипець, подр. Марія Пуляк, д. Ярослав Фурдас, подр. Марія Семак., подр. Катруся Скрипець, юнак Роман Семак, подр. Анна Кецик і д. Михайло Кухта.

Ще багато більше мали гарних успіхів Управа й Осередок, але не зі всіх маємо світлини. От хоч би вдала маніфестація проти червоного військового ансамблю в Шефільді 3. травня. Там перед залею мільйонного індустріального міста наші сумівці спільно з сумівцями з інших осередків влаштували концерт, на якому мали більше глядачів ніж там в залі.

Вони дали кілька гарних концертів для чужинців: 19 лютого в Ноттінггемському Університеті цілий концерт, 27 червня в Редінг, 6 листопада в Грімсбі і 10 грудня знову в місцевому університеті на міжнародному вечорі наші молоді танцюристи пописались найкраще за всіх. До цього пані з гуртка ОУЖ влаштували виставку народного мистецтва, що притягнула увагу багатьох глядачів.

На 21. Загальних Річних Зборах Осередку СУМ 12.12.71 вибрано нову Управу в такому складі: подр. Марія Бджола, Катруся Скрипець, Ірина Гложик, Ольга Любінська, Ірина Стахів, Ліда Гудз, і дд. Михайло Кухта, Богдан Скрипець, Богдан Захарно, Богдан Сляренко, Юрій Сляренко, Ігор Пітиляк, Іван Савула, Іван Думич, Остап Курляк, Михайло Бджола. Праця нової Управи заповідається добре. Щастя Боже!

(Всі світлини виконав наш сумівський фотограф д.С.Безкоровайний)

М. Джус.

Українське Студентство в Світі

В НАСТУПІ

Від перших днів січня світова європейська та американська преса приносить все нові відомості про хвилі арештів, що відбуваються по цілій імперії СРСР. Вони перекотилися над Україною, Чехословаччиною, Росією, Югославією. Арештовано тисячі осіб. Загальною метою арештів — викоринити джерела і центри інформацій інтелентуалів — диссидентів, що хочуть світові відслонити справжнє обличчя СРСР. На Україні справа інакша. Тут московський режим через своїх «гвинтиків» хоче ліквідувати «націоналістичну антирадянську діяльність», знаходячи представників цієї діяльності в щирих відданих діячах української культури. Рівно ж дуже явне намагання москалів придушити діяльність демократичних груп в СРСР, що хочуть жорстоке обличчя советської імперії зробити гуманнішим.

Ці арешти сприйнято на Заході, як черговий доказ жорстокости і шовінізму советського режиму. Окрім загального співчуття жодний уряд не зробив заходів, щоб вступитися за арештованих.

Що ж зробила студентська молодь?

Треба сказати, що преса дуже часто пише про виступи української молоді в обороні переслідуваних інтелігентів. Демонстрації, конференції, та інші вияви протесту притягають увагу публічної опінії. Україна, в останніх роках, стала молитвою, правдивою молитвою кожного українського студента, що хоч трішки обізнаний з її проблематикою. Студентські резолюції прийняті в Мюнхені (1968) в Монреалі (Конгрес ЦЕСУС 1970), в Римі (З'їзд СУСТЕ 1971) відносно України стали переводитися в життя. Студентський рух відчув нансво свою силу, ідеологічні Товариства стали активнішими, ЦЕСУС відчув свою загублену силу координатора і починає тепер набувати своє втрачене значення.

Студенти віджили. Своєю діяльністю, яка залежить від вдумливости і винахідливости, вони підносять українську проблематику на сторінки преси і в такі місця, де про неї іще ніколи не чули. Відновлений студентський рух починає ставати справжнім потенціалом, що відповідно зужитий принесе українській справі належну користь.

ЄВРОПА

В Європі різним способом відзначено тиждень від 22 до 29 січня. Демонстрації, голодівки, масові демонстрації, поодинокі зустрічі з представниками урядів, з журналістами, надали певний тон українському а частинно й чужинецькому життю.

АНГЛІЯ

В Англії по всіх більших місцях де були скупчені українці проводилися демонстрації, головну роль в яких відігравали українські студенти, зокрема члени СУМ. Апогеєм цієї акції була спільна демонстрація в Лондоні, де зіїхалося 3.000 українців, щоб задемонструвати Москві і світові своє обурення з приводу нової хвилі арештів в Україні. Акція ця була добре підготована. 29 січня – день перед демонстрацією – 100 чисельна група складена з молоді (студентів і сумівців) пікетувала советську амбасаду. Вони провели рівнож голодівку і стояли на своїх постах через цілу ніч. Ніч ця була за англійською пресою найхолоднішою від 15 літ. Падав густий сніг. В амбасаді вибито вікна. Своєю поставою молоді звернули увагу англійської преси та телевізійних каналів.

НІМЕЧЧИНА

В Німеччині СУМ zorganizував кілька демонстрацій в різних містах, учасниками яких було також велике число студіюючої молоді. Так 29 січня у містах Бонн, Гамбург і Мюнхен відбулися демонстрації за звільнення Валентина Мороза й інших політичних в'язнів. Майже 500 осіб брало участь в цих виявах солідарности з переслідуваними. В Мюнхені крім похідної демонстрації була переведена дводенна голодівка. Тут брало участь 7 сумівців. Мюнхенські газети позитивно писали про цю демонстрацію.

ФРАНЦІЯ

Клюб Валентина Мороза у Страсбурзі звернув увагу на переслідуваних діячів в Україні, організуючи семінар для французьких студентів. Доповідачами були запрошені редактор Ль'Ест Европеен В. Носик і автор книжки «Опозиція в ССРСР». Р. Гошере.

БЕЛЬГІЯ

Студентська молодь Бельгії мала добру можливість провести справу переслідування українських інтелектуалів в пресу через арешт студента Я.Добоша. Вся бельгійська преса протягом тижнів писала про долю бельгійського студента, як рівнож про арештованих українців. Бельгійські студенти використовують фанти про українську дійсність для своїх періодиків.

АМЕРИКА Й КАНАДА

Тут де більше українського поселення та українських студентів можна було сподіватися ширшої акції в обороні нескорених. Воно так і сталося. Студенти відгукнулися на заклик ЦЕСУС-у та ТУСМ-у і стали в обороні української правди.

До звичайних демонстрацій, які відбулися по всіх більших містах Америки та Канади згадаємо тільки помітніші події. Студенти з Чикаго, Торонто, Ріджайна і Манітоби взяли участь у конференції від 3 до 6 лютого де головною темою було переслідування української інтелігенції. Одна з найбільших демонстрацій була проведена ТУСМ-ом в Нью Йорку 29.1.72, де взяло участь понад 2 тисячі осіб. Того ж дня в Вінніпегу відбулася демонстрація проти нищення української молоді на Україні. В демонстрації взяла участь студентська, сумівська, та пластунська молодь. Те ж саме в Монреалі. Окрім різних акцій, що студенти ТУСМ-івці перепроводили в Дітройті, Рочестері, в Міннеаполіс вони потурбували Євтушенка. Відомий російський поет Є. Євтушенко робив в цей час турне по Америці, коли в цілому Советському Союзі йшли арешти та випростовування «партійної лінії» письменників та поетів. «Нью Йорк Пост», «Нью Йорк Таймс» та інші писали про цю подію. Згадано рівнож, що студенти хотіли захопити мікрофон, щоб розказати про переслідування українських інтелектуалів. До відповідальности були покликані студенти: Б. Андрійчук, О. Товсто-п'ят, О.Зельгаш, Є. Кміт. Їхню оборону взяв український адвокат д-р Анастасієвський.

Нью-Йорк Таймс у недільному числі помістив світлину з того як Євтушенко злетів з сцени. Ця подія не пройшла непомітною в Європі бо і англійські газети і німецькі згадували про це.

Іншою вдалою акцією ТУСМ-у треба вважати перервання засідання «Агенції програми розвитку об'єднаних Націй», де студенти своїми настирливими домаганнями звернули увагу на переслідуваних діячів в Україні.

ІНТЕЛЕКТУАЛІВ!

НАШИХ

ЗВІЛЬНІТЬ

МОНТРЕАЛЬ

29.1.1972

Щастя Бажаємо

Зеновій КАРПИШИН і Ярослава МАЦЕЙКО, обидвоє виховними і активні члени СУМ в Сиракюзах, ЗСА, звінчалися 25.9.1971 р. в Українській Кат. Церкві св. Івана Хрестителя. Акту вінчання довершили: о. Шамбелян В. Середович і о. Богдан Смик із Ютики. Весільний обряд відбувся згідно з найкращими українськими традиціями і при великій числі молодих і старших гостей.

Підчас гостини проведено грошеву збірку яка дала 150 дол. Цю суму розділено на фонд ім. С.Бандери 100 дол. і на прес. фонд «Авангард» 50 д.

Жертводавцям і збірщикам шире спасибі, а Молодій Парі Многих і Щасливих літ!

Звінчалися Іван РАДЬО і Маруся КОВАЛЬЧУК, сумівці, Сиракюзи, ЗСА. Вінчання відбулось 1.5.1971 р. в Укр. Кат. Церкві св. Івана Хрестителя в Сиракюзах, Н.Й. Вінчав о. Річард Брида.

Підчас весільного прийняття друзі Іван Шушняк і Д.Майкович провели збірку з вислідом 86.00 дол. З того призначено на фонд ім. С.Бандери 50.00 дол. на прес. фонд «Авангард» 20.00 і «Крилаті» 16.00 дол.

Жертводавцям і збірщикам щира подяка, а Молодій Парі Многих і Щасливих літ!

НАША ВТРАТА

У ночі зі суботи на неділю, 12/13 лютого, в ульмівському шпиталі помер на 33-ому році життя в наслідок автомобілевої катастрофи, бл.пам. Степан Дукаль, господарський референт КУ СУМ.

Друг Дукаль залишив горем прибиту дружину Любу та четверо малих дітей, з яких троє ходять ще до садочка. Крім них, покійний залишив батьків, братів і сестер. Похорон відбувся у четвер 17-го лютого о год. 14-ій на цвинтарі в Новому Ульмі, у присутності всієї родини та приблизно 500 осіб.

Покійного прощали о.шамб. Василь Турновид, п. Роман Дебрицький від ЦПУЕН і ОУН та Микола Франкевич від КУ СУМ

Висловлюємо ВШ Пані Вдові і всій Родині найглибші співчуття по цій невіджалуваній втраті. Нехай вічна живе по Тобі пам'ять дорогий Друже Степане !

СЛП.С.ДУКАЛЬ З СИНКОМ

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Для наладнання адміністрування «Авангарду» просимо Кольпортерів і Передплатників придержуватись наступного порядку:

ЗСА і КАНАДА : Кожний Осередок СУМ має мати референта сумівських видань, який збирає передплати і пересилає їх до В-ва ЦУСУМ. Якщо в даній місцевості такого референта ще нема, або є неактивний, передплатники мають обов'язок грошові розрахунки переводити безпосередньо з В-вом в Брюсселі, пересилаючи належність банковими чеками чи моні-ордерами.

Чеки з Українських кредитівок приймаються на рівні з банковими.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ : Через КУ СУМ, або поштовими моні-ордерами до В-ва
НІМЕЧЧИНА : поштовими мандатами до ЦУСУМ.

ФРАНЦІЯ : На чекове конто :

L'Est Européen 17 rue de Provence

PARIS 9

C.C.P. La Source 30 754 04.

БЕЛЬГІЯ : на чекове конто КУ СУМ, або прямо до В-ва.

АРГЕНТИНА і АВСТРАЛІЯ : До референтів сумівських видань в тих країнах.

ІНШІ КРАЇНИ : Безпосередньо до В-ва в Брюсселі.

ПОЖЕРТВИ НА ЮВІЛЕЙНИЙ ФОНД «АВАНґАРДУ»

ЗСА

О-к НЬЮ-ЙОРК	Пані М. П'ятна, збл. чч. 617, 618, 620, 621,	204,50 дол.
О-к БОСТОН	д. С. Микитин, збл. чч. 662, 663	52, -
О-к МІЛВОКІ	л- га М.Ступницька, збл. чч. 625	6, -
О-к ФІЛЯДЕЛЬФІЯ	д. В. Риндик, збл. ч. 641	25, -
	М. Дячук, збл. ч. 634	61, -
	П. Мечник, збл. ч. 636	5, -
	М. Леськів, збл. ч. 635	15, -
О-к КЛІВЛЕНД	д. Т. Едідик, збл. ч. 600	17, -
О-к КОЛЮМБУС	д. Д. Шимків, збл. ч. 556	5, -
О-к ЮТИКА :	Материнський Кружок (10 дол. на «Крилаті»)	10, -
	М. Вацлавів (Балтімор :)	4, -
	Проф. П. Андрусів (Філядельфія)	4, -
	Др. С. Михайлів (Дітройт)	3, -

КАНАДА

О-к ЕДМОНТОН	дд. Дацьків — Духній, збл. ч. 890	39, -
	д. І. Лакапий, збл. чч. 891, 892, 893	33, -
О-к ТАНДЕР БЕЙ	д. В. Мазничка, збл. ч. 865	
	(в т. 14.50 дол. з 25-ліття подружжя панства Мазничків)	46,50
О-к БРЕНТФОРД —	д. П. Крутигорова, збл. чч. 895, 896	20, -
О-к САСКАТУН	д. М. Бойчук, збл. ч. 905	15, -
	(в тому 13 дол. з нагоди 25-ліття подружжя панства Миколи і Марії Рогальських)	
О-к ГАМІЛТОН	збл. ч. 875	10, -
О-к ТСКАРБОРО	д. В. Юсів, збл. ч. 899	10, -
МОНТРЕАЛЬ	З весілля Л. Гук і А. Гарасимович (і 10 дол. на «Крилаті»)	10, -

ЖЕРТВОДАВЦЯМ І ЗБІРЩИКАМ ЩИРА ПОДЯКА, А ЮВІЛЯТАМ І МОЛОДІЙ ПАРИ МНОГИХ І ЩАСЛИВИХ ЛІТ !

«AVANTGARDE»

72 Bd. Charlemagne

1040 Bruxelles

Tel. 34.04.82.

ДНЯ

(Місцевість)

Висилаю : ■ річну передплату на 1972 рік

■ заборгованість по ч 6/104

■ на «пресфонд»

разом

МОЯ АДРЕСА:

(латинкою)

(прізвище і ім'я)

(число, дому и назва вулиці)

(місцевість, степі, провінція, код)

(прізвище)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ТЕМИ

***: ПРИВІТ ВЕРХОВНОМУ АРХІЄПІСКОПОВІ У 80-ЛІТТЯ	1
***: З НАМИ БОГ	2
О.Я.: ЗА ПРАВДУ БУДЕМО БИТИСЬ	3
В. Мороз: «ВІРА ВИНІКАЄ ТОДІ КОЛИ Є МУЧЕНИКИ»	5
***: «УКРАЇНСЬКИЙ ВІСНИК» І РОСІЙСЬКА ОПОЗИЦІЯ	9
В. Чорновіл: В ОБОРОНІ ОСКВЕРНЕНИХ МОГИЛ У ЛЬВОВІ	11
***: УКРАЇНСЬКІ ДІЯЧІ КУЛЬТУРИ В КІГТЯХ КГБ	13
***: ЯРОСЛАВ ДОБОШ З БЕЛЬГІЇ В ТЮРМІ У ЛЬВОВІ	15
Очевидець: ШЕВЧЕНКО НА ЗЕМЛІ САН МАРТИНА	17

ПОЕЗІЯ, ПРОЗА

Орися Байрак: СВЯТ-ВЕЧІР НА ЗАСЛАННІ, балада	25
Р. Хміль: МІСЬНІ ГАЙДАМАКИ, пісня з України	27
Р. Рахманний: СЛОВО ДО НЕВІДОМОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОН-СТРАНТА	28
М. Осадчий: В БУДИНКУ НА ВУЛИЦІ МИРУ	30
Ю. Борець: ЗА ШПИТАЛЬ – ГОЛОВА ГЕНЕРАЛА	36
С.М. Фостун: ЕТЮДИ	43

НАУКА, КУЛЬТУРА, МИСТЕЦТВО

Б. Антоненко - Давидович: КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	45
Мгр. В. Кардаш: «БАНДУРИ БУДЯТЬ МИНУЛЕ – СУРМИ В МАЙ-БУТНЄ ЗОВУТЬ»	49
В. Попович: ЕДВАРД КОЗАК, МИСТЕЦЬ КАРИКАТУРИ Й САТИРИ ...	53

ВИХОВНИКИ

Проф. Р. Драган: РЕЛЯТИВНІСТЬ ОЦІНКИ	61
--	----

СУМ В ДІЇ

Г. Стахів: ІІІ-й ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗИМОВИЙ ТАБІР СУМ	65
С. Голяш: ГОЛОВА ЦУСУМ НА ВІДВІДИНАХ О-ків В ЧІКАГО	68
М. Джус: РІК ПРАЦІ О-ку СУМ В НОТТІНГґАМ	71

УКРАЇНСЬКЕ СТУДЕНТСТВО В СВІТІ

***: В НАСТУПІ	74
----------------------	----

ЩАСТЯ БАЖАЄМ	78
--------------------	----

НАША ВТРАТА

***: СЛ.П. С. ДУКАЛЬ	79
----------------------------	----

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

***: ПОЖЕРТВИ НА ФОНД АВАНґАРДУ	80
---------------------------------------	----

НА ОБКЛАДИНЦІ:

«КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА», ОЛІЯ, КИСТИ Проф. ПАНДРУСІВА.

«ПРИ РОЗПИСІ КЕРАМІКИ» – ГРАФІНА СІДУН ОЛЕНИ. (УЖГОРОД)

